

Milieurama

Afgiftekantoor Brussel X

Magazine van Bond Beter Leefmilieu nr. 3 • augustus - september 2005

**Met de trein van
Hasselt naar Leuven**

Kringwinkels

**Het wordt warmer en
... donkerder**

**Bond Beter Leefmilieu
Vlaanderen vzw**

Tweekerkenstraat 47 - 1000 Brussel
tel. 02/282.17.20 - fax 02/230.53.89
btw be 416.114.756
rekening 001-1475409-18

Bond Beter Leefmilieu

KOEPEL VAN MILIEUVERENIGINGEN

Vlaanderen vzw

**Milieubeschermers
over de Europese
Grondwet?**

Met de trein naar Leuven 4

We nemen in de Limburgse hoofdstad Hasselt de trein en sporen via Diest naar Leuven. Samen met Hugo Pluy-mers van de Stichting Limburgs Land-schap en Luc Vervoort van Natuurpunt Oost-Brabant kijken we onderweg wat er aan natuur en milieu te rapen valt.

Milieuberichten 11

Sociale economie: kringwinkels 12

Steeds meer herbruikbare goederen vinden hun weg naar de kringloop-winkels, die ook steeds meer bezoek-ers tellen. Kringwinkels zijn boven-dien belangrijke sociale tewerkstel-tingsplaatsen. Alleen kampen ze voortdurend met een groot gebrek aan geld en mensen ...

Global dimming & global warming 18

Het wordt steeds warmer op aarde, en tegelijk wordt het steeds donkerder. En die twee hebben niet alleen met mekaar te maken, ze versterken mekaar ook. Een verontrustende kijk op wat ons de komende decennia te wachten staat ...

Bomen zijn ridders 24

Column door Noëlla Elpers
(www.kapernest.be)

Te boek 25

Wat is nieuw én het lezen waard in de BBL-bib?

Milieuberichten 26

Hoe groen is de Europese Grondwet? 28

In Vlaanderen is er weinig belangstel-ling voor de Europese grondwet, maar in de ons omringende landen laaien de emoties vaak hoog op. Wat heeft die grondwet voor het milieu te bie-den, en wat denken milieubewegers van die constituanten?

commentaar

In de zomer zijn er perziken

Het is zomer en voor mij betekent dat onder andere ... per-ziken. Net als wijnranken gedijen die veeleer zuiderse bomen goed op de warme zuidhellingen van de Hagelandse ijzer-zandsteenheuvels. Of dat deden ze, want perzikboomgaarden worden ook in 'mijn' Hageland steeds zeldzamer, net als de daarmee onlosmakelijk verbonden kraampjes langs de weg. En dat heeft niets met het klimaat te maken, want ook in het Hageland wordt het steeds warmer en dat zou voor de perzik-boomgaarden alleen maar goed nieuws zijn.

Het verdwijnen van de perzikboomgaarden heeft onder an-dere met Europa te maken. Want in een wat verder verleden werden de perzikbomen op de glooiende Hagelandse heuvels massaal gerooid, dank zij een Europese subsidie. De perziken maakten plaats voor, jawel, met Europees geld gesubsidieerde appelbomen. En veel van die appelbomen zijn inmid-dels ook alweer verdwenen, omdat ze dank zij Europese sub-sidies plaats moesten maken voor weer wat anders. En dat is slechts één van de grillen van ons aller moeder Europa.

Maar in datzelfde Hageland liggen ook prachtige natuurge-bieden. Die genieten door onder andere de Europese Habi-tatrichtlijn niet alleen een degelijke bescherming, veel van die gebieden werden ook aangekocht dank zij Europees geld. In veel van die gebieden zijn wandelpaden, staan infoborden, kijkhutten- en torens, wegwijzertjes en noem maar op. Veel daarvan waren er nooit geweest, als Brussel-Luxemburg-Straatsburg daarvoor niet de nodige fondsen had geleverd. En wanneer de klimaatwijziging het in het Hageland (en de rest van Europa) steeds warmer maakt, kunnen we dat alleen te lijf wanneer we dat op een hoger niveau aanpakken. Als de kwaliteit van ons oppervlaktewater ooit weer goed wordt, hebben we dat in grote mate te danken aan Europese die de onwillige Vlaamse beleidsmensen op steeds betere ideeën brachten ...

En als je dat allemaal op een rijtje zet, dan denken wij: "Europa, wij houden van je." En dat we niet de enigen zijn die met die twijfel zitten, bewijst het debat dat over die grond-wet wordt gevoerd. In heel Europa, behalve bij ons ...

Stef Boogaerts
hoofdredacteur

Verbrandingsoven in Eeklo

In vorig nummer stond een uitgebreide reportage over windenergie, en daarbij werd Eeklo vermeld als een gemeente die via een aantal initiatieven volledig voor haar eigen energie kan instaan. Sommige van die initiatieven juichen wij toe, zoals de windmolens, de zonne-energie en de initiatieven om energie te besparen. Over het gebruik van de overschotwarmte van de verbrandingsoven zijn we veel minder enthousiast. Dat die warmte wordt gebruikt is op zich natuurlijk niet fout, maar de verbrandingsoven zelf is dat wel. BBL is uiteraard een fervente tegenstander van de erkenning van die verbrandingswarmte als groene stroom. Dat de gemeente Eeklo van ons artikel dan ook nog misbruik maakt om van zichzelf een té positief beeld op te hangen in de media, kunnen we uiteraard helemaal niet pruimen.

Het gemeentebestuur van Evergem wees ons intussen op hun initiatieven om de leefbaarheid in Rieme te verbeteren. De gemeentebestuurders waren ongelukkig dat wij in onze reportage 'Dwars door Oost-Vlaanderen' in het aprilnummer van Milieurama alleen de bewoners aan het woord hebben gelaten. Met ons verhaal was nochtans niets mis, want wij hebben zowel de stank als het door-de-straat-donderende vrachtverkeer met onze eigen neus, ogen en oren kunnen waarnemen.

Milieurama: einde in zicht ...

Nu is de kogel wel degelijk door de kerk: na deze jaargang zet Milieurama er definitief een punt achter. Je mag van ons de komende maanden dus nog twee nummers verwachten en dan schuift een kwarteeuw milieustrijd definitief tussen de plooiën van de geschiedenis. Milieurama krijgt uiteraard wel een opvolger, maar niet op papier. De Vlaamse milieubeweging schaaft zich vandaag achter een digitaal milieu-informatie-initiatief. Uiteraard vertellen we jullie daarover in de volgende Milieurama véél meer.

Colofon

Milieurama

tweemaandelijks magazine van
Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen
25ste jaargang, nr. 3

Redactie

• hoofdredactie: Stef Boogaerts
02 282 17 29, 0497 537 992
stef.boogaerts@bblv.be
• advertentiewerving: Linda Sonck,
02 282 17 27, linda.sonck@bblv.be

Bond Beter Leefmilieu

Tweeherkenstraat 47, 1000 Brussel
tel. 02 282 17 20, fax 02 230 53 89
info@bblv.be, www.bondbeterleefmilieu.be

Werken mee aan dit nummer

Stef Boogaerts, Jenny De Laet, Noella Elpers,
Steven Lepez, Hugo Pluymers, Erik Rombaut,
Lieve Vandeneede, Luc Vervoort

Fotografie: De coverfoto en het grootste
gedeelte van de foto's in dit nummer zijn van
het 'digitale oog' van Heidi Gelders,
0478 265 646, www.heidigelders.be

Vormgeving: Transparant, Oostende

Druk: Druk in de Weer cv, Gent
Milieurama wordt gedrukt met vegetale inkt en
op niet-gebleekt 100% kringlooppapier.

Verantwoordelijke uitgever

Danny Jacobs,
Tweeherkenstraat 47, 1000 Brussel

Abonneren op Milieurama

20 euro: jaarabonnement
40 euro: abonnees in het buitenland
50 euro: steunabonnement
overschrijven op 001-1475409-18
van Bond Beter Leefmilieu

Combi-abonnementen

Lidorganisaties van Bond Beter Leefmilieu
kunnen hun leden een uiterst voordelig combi-
abonnement van Milieurama aanbieden.
Interesse? Neem snel contact op met Set en
Bea op het BBL-secretariaat, 02 282 17 20.

Copyleft

Overname van artikels is warm aanbevolen,
mits bronvermelding en kennisgeving.

Advertenties

Adverteerders zijn verantwoordelijk voor de
inhoud van de opgenomen advertentie. De Mi-
lieurama-redactie noch Bond Beter Leefmilieu
dragen daarin enige verantwoordelijkheid.

12

18

Van de ijsfabriek van Kermt naar d

Vanaf dit nummer trekken we er even met de trein op uit. We verkennen het favoriete spoortracé van een fervente treinreiziger en kijken met haar/hem wat er in de omgeving van de 'ijzeren weg' aan natuur en milieu te rapen valt. Wat je vanuit de trein kunt zien, en wat daar net achter ligt ... Ons eerste traject is Hasselt-Leuven, en onze gidsen zijn Limburger Hugo Pluymers en Hagelander Luc Vervoort.

We vinden Hugo op een bankje op het recent heraangelegde stationsplein van Hasselt. "Hier moeten ze een standbeeld plaatsen," zegt hij meteen. "Een standbeeld?" "Ja, voor de anonieme pendelaar. Weet je dat Fred Bertrand de laatste Limburger was die minister van verkeerswezen is geweest? En dat is al heel lang geleden hé, in 1962. Zijn dochter Hilde gaat nu op pensioen als provinciegouverneur ... Neem hier maar eens de trein naar Brussel, dan weet je het meteen, dat duurt een uur en twintig minuten!", gaat een zichtbaar verontwaardigde

Hugo verder. "En in Limburg zelf mag je het al helemaal vergeten. Maastricht ligt hier een boogscheut vandaan, maar met de trein moet je wel via Luik om ..."

Gratis bussen

Het nieuwe stationsplein kan wél op de sympathie van de ervaren milieubeschermer rekenen. "Men is hier bezig met zeer ingrijpende maatregelen, belangrijke investeringen van De Lijn en vele andere. Er komen ook nieuwe kantoren, dat is een goede zaak in de stationsbuurt." Of dat belangrijk is

voor deze buurt? "Ja natuurlijk," zegt Hugo, "vroeger was dit beslist geen aangename buurt. Er wordt nog wel wat geritseld, maar het is er toch heel sterk op vooruitgegaan."

En zo komen we bij de inmiddels legendarische gratis bussen van kersvers provinciegouverneur Steve Stevaert. "Ha," zegt Hugo, "dat is een prachtig concept. Kijk maar, het krioelt hier van de grijze koppen, allemaal gratis op de bus." De kwieke zestiger is dus lang niet vies van vernieuwing, maar met zijn hart zit hij toch vooral in het verleden. Hij is dus niet zomaar de

r de spoorwegbocht van Leuven

auteur van het reeds in 1977 gepubliceerde overzicht van de Limburgse natuurbehoudsgeschiedenis 'Tussen schaamgroen en natuurbehoud, Zorg en strijd om de open ruimte in Limburg'. Zijn interesse beperkt zich echter niet alleen tot het groen in het landschap. "Vroeger," mijmert Hugo, "was er hier in Hasselt een immens 'emplacement' voor stoomlocomotieven. De watertoren staat er trouwens nog." En wanneer Hugo over de verdwenen stationnetjes tussen Hasselt en Diest begint, belanden we al snel in zijn kinderjaren. Want al resideert de

secretaris van de Stichting Limburgs Landschap al sinds jaar en dag in het Noord-Kempische Zonhoven, zijn jonge jaren bracht hij door in Linkhout, met het Schulensbroek als speelgebied. Maar de treinroute brengt ons eerst naar Kermt.

Baanwinkels en lintbebouwing

Net als de auto's op de haast parallelle weg boort de trein zich door een steeds grotere verstedelijkingszone rond de Limburgse hoofdstad. Aartslelijk, met al die baanwinkels en lintbebouwing!

"Ja," beaamt Hugo, "de voorbije decennia is het hier grondig veranderd. Ooit waren Kermt en Kuringen plattelandsdorpjes, maar die zijn reeds lang door Hasselt opgeslokt. En de stad deint steeds verder uit, want ook Spalbeek zit al aardig in de greep van de immer groeiende provinciehoofdstad. Het lint van winkels, huizen ... dringt steeds verder het platteland in, er zit geen enkele structuur meer in het landschap. Alleen Berbroek, en verderop het grotere Schulen, blijven voorlopig nog uit de greep." Aan Kermt heeft Hugo nochtans mooie herinneringen.

Een verkeersvrije strook met wat boompjes in het centrum van Kermt verzachten de pijn, al kunnen deze initiatieven de lelijkheid van dat woon- en winkellint niet verbloemen. De groeiende stadsvlek Hasselt eist een steeds groter deel van de Limburgse ruimte op.

“Daar ben ik geboren, vlak bij het station en recht tegenover de ijsfabriek.” Ijsfabriek? “Jaja, dat was nog in het pre-koelkasttijdperk hé, men maakte ijsblokken en die kon je daar dan kopen. Het station is al een hele poos gesloten, de fabriek staat er nog maar ijs wordt er uiteraard al lang niet meer gemaakt”.

Klampers, paapjes en grutto's

De enige plaats waar de trein tussen

Hasselt en Diest nog stopt, is Schulen. En daarmee zitten we meteen midden in het Schulensbroek, het speelterrein uit de kinderjaren van Hugo. “Ik heb tot mijn tiende in Linkhout gewoond, en dat was toen mijn wereld - de gang van de boerinnen die met boter en eieren naar de markten trokken. Toen ik later in het college van Diest school liep, werd die wereld al wat ruimer. Hasselt kende ik intussen ook, omdat mijn tante daar boter en eieren ging verkopen.”

Dat Schulensbroek van toen was er natuurlijk eentje zonder de immense waterplas. “Met weiden als wiegende zeeën,” zegt Hugo. En hij mijmert over de klampers (torenvalken), paapjes, grutto's ... “Mijn vader had een bootje, en soms ging hij met een vriend jagen in het ondergelopen broek. Ik zie op de opkamer de geschoten wilde eenden en wintertalingen nog hangen. We kwamen hier ook zwemmen ...” Maar dan wordt het kind van toen weer de natuurbeschermer van vandaag: “Ik

Rust en natuur aan de plas in het Schulens Broek. Toen Hugo Pluymers hier zijn kinderjaren doorbracht, waren het hier nog 'weiden als wiegende zeeën'. De plas werd pas veel later gegraven.

heb hier de eerste graafmachine gefotografeerd toen ze aan de plas begonnen te graven."

Stationsomgeving

Verder naar Diest spoort de trein door het Zelemse gedeelte van de vallei van de Zwarte Beek. We passeren de 'nieuwe' samenvloeiing van die Zwarte Beek met de Demer. 'Nieuw' omdat die monding bij de aanleg van de Diestse stadswallen in de jaren dertig van de negentiende eeuw werd verlegd. Tot slot bollen we via het Schaffense Hees stilaan Diest binnen. In dat station ruilen we Hugo Pluymers voor Luc

Vervoort. Die is een pak jonger dan Hugo, maar al evenzeer gepokt en gemazeld door de milieubeweging. De Hagelandse is dat in zijn geval. Hij bracht zijn jeugd door aan de rand van het Vorsdonkbroek in Gelrode, in een periode dat er voor natuur en milieu al aardig moest worden gestreden. Geen mijmeringen dus over wat het lang geleden was, maar een kloekke strategie om alvast te behouden wat er vandaag nog is, en om liefst een flink stuk beter te doen ook nog. "Hier," zegt Luc, "liggen belangrijke kansen." Want net als op zoveel andere plaatsen in Vlaanderen is Diest volop bezig met een herwaardering van de

decennialang verwaarloosde stationsomgeving. "Het oude industrieterrein, met de probleemsite van Koudijs, werd eerder reeds gesaneerd, en nu komt de omgeving van het station zelf aan de beurt. Op zich is dat heel lovenswaardig, maar ook hier kan het véél beter!"

Demer door de stad?

Ook voor de stad zelf waren er heel mooie plannen. "De Demer loopt nu in een brede boog rond Diest, maar tot een halve eeuw geleden kabbelde hij vrolijk door de oude stad. Het vorige stadsbestuur wou die loop alvast opnieuw zichtbaar maken in het stadsbeeld, maar het huidige bestuur heeft dat plan helemaal onderaan in de diepvriezer gestopt. Dat krampachtig vasthouden aan het aantal parkeerplaatsen in het stadscentrum gaat ten koste van de woonkwaliteit, het historische karakter en uiteindelijk ook de handel en horeca in het oude centrum." Wanneer de trein Diest uitrijdt, glijdt die eerst langs de beboste flanken van de als landschap gerangschikte stadswallen. Aan de andere kant van het kleine, gezellige stadscentrum en dus vanop de trein niet meteen zichtbaar, ligt het militaire Fort Leopold, dat is ingegraven in een Diestiaanheuvel en deel uitmaakt van de stadswallen. Op de flank van dat Fort Leopold beheert Natuurpunt een aantal heel fraaie heideterreintjes. Achter dat Fort Leopold ligt overigens het vliegveld van Schaffen verscholen. Daar worden de graslanden beheerd volgens een advies dat Natuurpunt aan de militaire overheid heeft geleverd. En met resultaat! "Deze plek is gebleven zoals ze voor de eerste wereldoorlog was. Je vindt hier bijvoorbeeld heel veel zeldzame vlinders. En het krioelt hier van de veldleeuwerikken, een vogel die de voorbije jaren in sneltempo uit het Vlaamse landschap is verdwenen."

Waterbeheer

De trein verlaat Diest en waar de open Demervallei lonkt, ligt aan onze rechterkant eerst nog een stevige Hagelandse bult. "In het groen van dat Grasbos zitten flink wat luxevilla's verscholen, een verkaveling uit de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw. Gelukkig bleef er nog een stukje

Hugo Pluymers

Hugo Pluymers (1938) groeide op tussen de berken en de brem van de Kempen en studeerde voor maatschappelijk assistent – sector volksopvoeding. Tot 1975 werkte hij in de industrie, nadien werd hij tot zijn pensioen in 2000 zaakvoerder van een eigen bedrijfje. Hugo's echte levenswerk ligt in het Limburgse natuurbehoud. Hij lag mee aan de basis van de natuurbeweging in Limburg. In de vroege jaren zeventig werd Limburg opgeschrikt door de plannen voor een Limburgs wegnraster waarvan de A24 de spil zou worden. Natuurbeschermingsactie Limburg werd opgericht en Hugo en de andere actievoerders tegen dat wegnraster vonden mekaar in een apart actiecomité. De acties van het comité zetten onze oostelijkste provincie al snel op haar kop. Na de grote betoging op 23 april 1977, met onder andere de beruchte brand op de brug in Neerpelt, werd het wat stiller. De plannen van het wegnraster en de A24 stierven een stille dood.

In 1971 was Hugo ook betrokken bij de oprichting van de Stichting Limburgs Landschap. Hugo is er vandaag nog steeds de trouwe en gedreven secretaris van. Hugo Pluymers is lid van onder andere de Provinciale MINA-raad Limburg, de Adviescommissie Vlaamse natuurreservaten Limburg en de Vlaamse Hoge Raad voor Natuurbehoud.

natuurgebied over, met een oude ijzer-zandsteengroeve.

We sporen verder langs de Demer.

"Ingedijkt en uitgediept," zegt Luc.

"Dat was een plan uit de jaren vijftig dat in de jaren tachtig werd uitgevoerd.

De bedoeling was dit gebied bruikbaar te maken voor de moderne landbouw, maar toen de plannen werden uitgevoerd zat niemand daar nog op te wachten. En vanuit het oogpunt van waterbeheer is dit ook de verkeerde aanpak. De omliggende gronden worden drooggezogen door de uitgediepte Demer, en de dijken verhinderen dat de rivier doet wat ze eeuwenlang heeft gedaan: overstromen bij wateroverlast. Nu blijft het overstromingsgebied droog, en de huizen staan onder water."

De landbouwpercelen staan nu vol populieren. "Intussen heeft Aminal afdeling Natuur het grootste gedeelte van dit Molenstedebeek aangekocht, en met het plan Demer is het ook de bedoeling dat het gebied in de toekomst weer kan overstromen. Een kwestie ook van veiligheid te creëren, voor de mensen die stroomafwaarts wonen hé."

Tessenderlo Chemie

Wanneer de trein begint te vertragen

voor een tussenstop in Zichem, zien we aan onze linkerkant de Maagdentoren opdoemen. Dit merkwaardige gebouw is een restant van een vroegere burcht.

"De restauratie van het gebouw is al decennia dringend, maar een lokaal immobiliënmakelaar die hier een parkeerplaats wil aanleggen houdt de boel tegen."

Wanneer de trein zich weer op gang trekt zien we aan onze rechterkant, verscholen tussen het groen, een oude tramstatie. En dan beginnen we onze tocht door de Europees beschermde Demerbroeken, het immense natuurgebied dat door Natuurpunt en afdeling Natuur wordt beheerd. Een prachtig natuurgebied, en schijnbaar ongerept. Schijnbaar, want mocht dat echt zo zijn, zouden we niet in Vlaanderen zijn. We rijden immers over de Hulpe, en dat beekje brengt een boel viezigheid van Tessenderlo Chemie naar de Demer.

Ijzeren Rijn

Wanneer we hier door de rietvelden bollen en rechts van ons de prachtige Weefberg opduikt, vermoedt niemand dat we hier over de zogenaamde Montzenroute rijden, die af en toe als een alternatief voor de Ijzeren Rijn wordt

genoemd. "Eigenlijk is dit een beetje de Ijzeren Rijn," zegt Luc, "het goedertransport vanuit Antwerpen loopt nu grotendeels via deze route." En wanneer de trein zich even verder midden in het centrum van Testelt tot stilstand kreunt, beseffen we dat dit ook geen goede zaak is. "Er zijn plannen om de gelijkgrondse overwegen hier af te schaffen. De spoorweg vormt zo dwars door het dorp nu al een behoorlijke barrière, en dat zal er door het afschaffen van de overwegen zeker niet beter op worden. Er zijn hier veeleer maatregelen nodig om de 'doorwaadbaarheid' van het centrum te vergroten. Kijk ook eens naar dat stationsgebouw," gaat Luc verder. "Een nieuw gebouw, even later beslist de NMBS het station hier af te schaffen. Testelt heeft sindsdien, ondanks het behoorlijk hoge aantal mensen dat hier de trein neemt, bijgevolg alleen nog een stopplaats. En dan hebben we het nog niet over het weekendverkeer. Testelt is zonder meer een toeristische stopplaats geworden. Langs de spoorweg loopt hier ook een toeristisch-recreatief fietspad. Ja, een combinatie van de twee hé. Niet op de Demerboorden, zoals het lang werd gepland. Die boorden verdwijnen ooit toch. En nu kunnen toeristisch-recre-

atief en functioneel hand in hand. Jongeren die naar school fietsen zouden nooit de Demerboorden nemen, nu hebben ze hier ook een aangename en veilige fietsweg."

Dennenbossen en verkavelingen

Al snel klimmen we uit de Demervallei om in de dennenbossen van Langdorp terecht te komen. De Zuiderkempen! "Vroeger was het hier allemaal heide, nu is het een afwisseling van dennenbossen en ... verkavelingen," zegt Luc. In deze bossen zit ook de Heimolen verscholen, de windmolen met aanpalend natuurgebied die door Natuurpunt wordt beheerd."

De trein houdt nog even halt, midden de bossen. Dan stomen we langs een scholengemeenschap en een industrieterrein snel richting Aarschot. Daar loopt de Demer nog wel door de stad, en plant de stad ook een verfraaiing van de doortocht van de 'Zwarte rivier'. Net voor we het station binnenrijden zien

we links de imposante 's Hertogenmolens. "Die worden binnenkort eindelijk gerestaureerd."

Ook de stationsomgeving van Aarschot is dringend aan enige modernisering toe, en ook daarvoor bestaan intussen plannen. Afwachten wat ze hier in petto hebben ...

We snijden vervolgens het industrieterrein van Nieuwland in twee. "Midden in de Demervallei, in overstromingsgebied," zegt Luc. "En dan willen ze dat nog o zo graag uitbreiden ook." Dat zou meteen willen zeggen dat de laatste buffer tussen het industrieterrein en het Vorsdonkbos verdwijnt. Een uitermate waardevol gebied, beheerd door Natuurpunt en beladen met alle mogelijke beschermingen. Je zou verwachten dat de overheid daar rekening zou mee houden ...

Vorsdonkbos

Dat gebied ligt dus even verder. Rechts heb je een mooi uitzicht op de kleur-

rijke hooilanden - van voorjaar tot zomer staan pinksterbloemen, koekoeksbloemen, orchideeën en ander fraais hier uitbundig te bloeien.

Aan onze linkerkant nog een voormalig station. Dat van Gelrode. "Een leuk feestterrein voor Natuurpunt," zegt Luc. "Wanneer we hier iets organiseren, ziet het telkens zwart van het volk. We hebben hier onlangs nog het 25-jarig bestaan van het natuurreservaat gevierd."

We rijden nu tussen twee heuvels: rechts de verkavelde Heikantberg, links de ... eveneens verkavelde Middenberg. Wanneer we langs de Heirbaan rijden zien we rechts enkele gloednieuwe villa's staan. "Volgens ons is deze verkaveling vervallen, en hadden deze villa's hier dus niet mogen staan," zegt Luc. "Een heus juridisch steekspel. Maar dit gebied - de Vijvers - is door Europa wel beschermd als habitatgebied!"

In het station van Wezemaal stoppen we niet, al doen nogal wat treinen dat wel. "Wel weer, zegt Luc. "Dit station

Veel werk nog in de Diestse stationsomgeving. De sanering van de site Koudijs is inmiddels achter de rug. Zo kunnen er op deze plaats nieuwe bedrijven komen. Met de verdere aanpak van de stationsomgeving staat men lang nog niet zo ver. En ook hier dreigen heel veel mogelijkheden onbenut te blijven.

werd recent opgewaardeerd. Maak je niet zo vaak mee hé. Natuurpunt steunt ook de vraag voor een stopplaats in Wilsele-Putkapel. De werken aan de spoorwegbocht van Leuven zijn bezig. Wanneer die is weggewerkt, kunnen de mensen uit het oosten - Limburg en het Hageland - veel sneller in Brussel raken. Dan gaan er ongetwijfeld ook veel meer mensen de trein nemen. Met die bocht zitten we meteen in Leuven. Deze stationsomgeving is al vernieuwd, en mag best als voorbeeld dienen. "Natuurpunt Oost-Brabant heeft in deze buurt recent ook een huis gekocht," besluit Luc. "We hebben bewust gekozen voor een huis in Leuven, dicht bij het station. En dat secretariaat moet op termijn uitgroeien tot een ontmoetingsplaats voor de hele milieubeweging in Vlaams-Brabant".

Luc Vervoort

Luc Vervoort (°1963) is geboren en getogen in Gelrode, een deelgemeente van Aarschot. Met het inmiddels bekende natuurgebied Vorsdonkbos aan de overkant van de straat maakte de jonge Luc reeds vroeg kennis met de kwetsbaarheid van waardevolle natuur. En zo vond hij zijn weg naar Natuurpunt, waarvoor hij inmiddels een kwarteeuw zowel professioneel als vrijwillig actief is.

Zo was Luc de voorbije twintig jaar de bezieler van de werking rond zijn voormalig speelgebied Vorsdonkbos. In de jaren '80 trok hij met notaboekje en potlood bovendien het hele Hageland rond, waardoor hij dé kenner is van de Hage-

landse natuur en het landschap. Op die manier 'ontdekte' hij toen veel gebieden die vandaag als natuurreservaat worden beheerd. Luc is ook een veelgevraagde gast op infodagen, in adviesraden en op allerlei publieke fora. Zo is hij onder andere lid van de Vlaamse Hoge Raad voor Natuurbehoud. Als professioneel medewerker bij Natuurpunt is hij momenteel regionaal consulent voor Oost-Brabant, wat hem meteen de spil maakt van het Leuvense secretariaat van de Oost-Brabantse werking van Natuurpunt.

tekst: **Stef Boogaerts**
hoofdredacteur Milieurama
foto's: **Heidi Gelders**

Rioolwater nefast voor koraalriffen

Ongezuiverd rioolwater bedreigt talloze koraalriffen in de oceaan. Dat stelt een nieuwe studie uit de VS. Koraalriffen ontwikkelen opvallend meer ziekten op plekken waar er rioolwater geloosd wordt dan op plekken waar dat niet gebeurt. Bioloog Longin Kaczmarzsky kwam tot zijn bevindingen op de Amerikaanse Virgin Islands. Ongeveer 30% van de koraalriffen in St. Croix (waar er geloosd wordt) blijken ziek te zijn. In Butler Bay - dat enkele kilometers verderop ligt en waar niet geloosd wordt - is dat amper 2 tot 3%. Deze cijfers zijn heel belangrijk, want in de regio wordt bitter weinig rioolwater gezuiverd. Het belang van dat zuiveren is nu nog maar eens bewezen. Koraalriffen zijn immers zowat de soortenrijkste ecosystemen in het water. "Het regenwoud van de oceaan", wordt dan ook wel eens gezegd. Bovendien zijn ze bijzonder gevoelig voor eender welke verandering en moet er dus met grote omzichtigheid mee omgegaan worden. De koraalriffen worden ondertussen niet alleen door het rioolwater bedreigd. Door de visvangst zijn er steeds minder kleine algeneters. De algenetende visjes helpen normaal om de koraalriffen gezond te houden. Daarnaast krijgen de riffen jaarlijks ook rake klappen van verwoestende orkanen en vulkaanuitbarstingen.

Israël stort afval bij Palestijnen

Israël is begonnen met het storten van afval op een deel van de Westbank. Sinds kort liggen er duizenden autobanden, vuilniszakken en plastic flessen nabij Nablus. De Israëli willen er maar liefst 10 000 ton afval dumpen. De plannen van Israël om een deel van de Westbank als stort te gebruiken, lokten ondertussen heel wat protest uit. "We zijn geen stortplaats", luidt het aan Palestijnse zijde. De Palestijnse autoriteiten verklaarden naar de Wereld Gezondheidsorganisatie te stappen. Sommigen vrezen immers dat het drinkwater voor de Palestijnen door het afval vervuild zal geraken. Israël treedt bovendien internationale verdragen met de voeten: buitenlands grondgebied mag niet gebruikt worden, tenzij dat voor de buitenlanders zelf voordelig is. Daar is in dit geval natuurlijk geen sprake van. De Israëli zien geen vuiltje aan de lucht, omdat ze de Palestijnen toelaten het stort eveneens te gebruiken.

Mexicaanse milieuactivisten onder druk

Verschillende NGO's waaronder Amnesty International hebben aan de Mexicaanse regering gevraagd om milieuactivisten dringend beter te beschermen. Milieuactivisten krijgen het in Mexico zwaar te verduren. In mei kwamen twee zonen van Albertano Penalosa, een vooraanstaand activist, om het leven bij een aanslag. Penalosa kon samen met twee van zijn andere kinderen ontkomen. Peasant Ecologists of the Petatlan Sierra - de vereniging waarin Penalosa actief is - heeft in het verleden al internationale erkenning geoogst door de strijd tegen het illegale houthakken. Volgens Greenpeace is in de Petatlan Sierra inmiddels al bijna 40% bos verdwenen in de laatste 10 jaar. Ecologen worden in Mexico ook op andere manieren onderdrukt. Zo moest de Mexicaanse president enkele jaren geleden al zwichten voor de internationale druk toen enkele ecologen vals beschuldigd werden van wapen- en drugshandel. Helaas is de toestand in Mexico geen uitzondering in Zuid-Amerika. In februari nog werden in Brazilië twee milieuactivisten vermoord.

Milieubox

Meer geld in bossen dan in landbouw

Het kan tot 30% rendabeler zijn om natuurlijke bossen te behouden en ze niet volledig te grabbel te gooien als landbouwgrond. Dat blijkt uit een recent rapport van het Britse ministerie. Bossen spelen een heel belangrijke rol in het zuiveren van water en het ophouden van koolstofdioxide. Hierdoor moet de samenleving minder diep in de geldbuidel tasten om het klimaat leefbaar te houden. Het rapport zet het belang van ecosystemen voor de gehele samenleving in de verf.

Blair belooft groene wetten

De Britten mogen zich opmaken voor nieuwe milieuwetten. Dat maakte Labour bekend kort na de verkiezingsoverwinning begin mei. Zo zullen luchthavens nauwer moeten toezien op geluidsoverlast en komt er een wet die zal voorzien in de inrichting van een nieuwe instelling ter bewaring van het Engelse landschap. Daarnaast beloofde Labour dat de compensaties bij olierampen op zee naar omhoog gaan.

Maffiosi zijn een ramp voor het milieu

De Italiaanse maffia heeft het milieu in 2004 alweer veel schade berokkend. Dat blijkt uit een milieuraapport dat eind mei verscheen. De maffiosi deïnen niet terug voor illegaal lozen en dumpen. Ook door op plaatsen te bouwen waar het niet mag, vormen Don Corleone en zijn kompanen een last voor het milieu. In 2004 trokken de maffiosi zo'n 32.000 illegale bouwwerken op. Groene zones en archeologische sites moeten dat bekopen.

Overheden promoten 'onduurzaamheid'

Lokale overheden over heel Europa stimuleren het 'onduurzaam' gebruik van wagens. Dat blijkt uit een studie die door de EU werd gefinancierd. De studie stelt dat de overheden - door zelf zwaar te investeren in het onderhoud van de wegen, de straatverlichting,... - hun geld eigenlijk aan de automobilisten geven. In plaats van in wegen te investeren, moet er meer geld gaan naar fietsstroken, vinden de onderzoekers.

Werken zonder geld en zonder han

Kringwinkels hebben grote nood aan extra middelen

“Op het moment dat de hele Vlaamse regering moet knippen, zijn wij er toch in geslaagd om de kringloopwinkels een extra duwtje te geven”, zegt Vlaams minister van Sociale Tewerkstelling Kathleen van Brempt (sp.a) met enige tevredenheid. En daarmee doelt ze op het miljoen euro dat de minister op 15 juni 2005 in de Heist-op-den-Bergse kringwinkel De Krinkel aankondigde. Dat levert in 2005 zeker 80 nieuwe jobs op. Tijdens datzelfde persmoment legde ook milieuminister Peeters een miljoen euro op tafel, om de infrastructuur en de opleiding van het personeel te verbeteren.”

“Niet onbelangrijk,” zegt Filip Lenders, coördinator van de Koepel van Vlaamse Kringloopcentra, al is de nood aan werkkrachten natuurlijk nog veel groter is. “Zeker nog tot 2007 zullen het magere jaren zijn”, tempert minister Van Brempt de verzuchtingen. “Daarna hopen we wel op meer.”

anden kan niet . . .

De kringloopwinkels - waarvan de meeste zich in oktober 2002 verenigden onder de koepelnaam 'KringWinkel' - hadden in 2004 2370 mensen in dienst. Met gemiddeld ruim 40 werknemers zijn de kringloopcentra heuse sociale KMO's geworden. Minister Van Brempt investeert dit jaar 1 miljoen euro voor extra personeel in de kringloopsector (sociale werkplaatsen). Het gaat over 80 bijkomende voltijdse arbeidsplaatsen, waarvan 67 plaatsen voor mensen die weinig kansen hebben op de reguliere arbeidsmarkt (langdurig werkzoekenden, laaggeschoolden ...) en 13 plaatsen voor omkaderingspersoneel. Met dit miljoen

euro extra komt het budget voor kringloopcentra op 12,4 miljoen euro. Dat is een kwart van het totale budget voor sociale economie. Minister Peeters benadrukt dat 'zijn' subsidiëring van 1 miljoen euro de verdere professionalisering van de bedrijfsvoering van de kringloopcentra en de degelijke opleiding van het personeel moet ondersteunen. Om te blijven groeien, hebben de kringwinkels echter meer middelen nodig en daar is iedereen het over eens. "Natuurlijk kunnen de kringwinkels meer gebruiken, maar het budget laat dit niet toe", verklaart minister Van Brempt. "Wij hebben dit jaar 11,2 mil-

joen euro opzij gelegd, alleen al voor de kringloopwinkels. Samen met mijn collega Kris Peeters heb ik nog eens 1 miljoen euro extra weten af te pitsen."

Ladder van Lansink

Het doel van de kringloopwinkels is tweeledig. Een eerste doel bestaat eruit zoveel mogelijk jobs te creëren voor mensen die nergens anders terecht kunnen. Het gaat om laaggeschoolde, vaak langdurig werklozen. Naast dit sociale doel, is er ook een belangrijk ecologisch streefdoel: de afvalberg verkleinen door goederen een tweede leven te geven.

"Je moet het afvalbeleid benaderen volgens de ladder van Lansink," zegt Cor Knigge van de Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij (OVAM). "Op de eerste trede staat preventie. Daarna volgt hergebruik en nog een trapje lager staat recyclage. Daarna volgt pas de afvalverwerking. De kringwinkels staan dus op de tweede trede: hergebruik."

Ecologische doelstellingen in gedrang?

Het is echter bijzonder moeilijk om al de doelstellingen in verband met dat hergebruik volledig te realiseren. "Als we echt al onze ecologische doelstellingen willen halen, is meer personeel een absolute noodzaak", zegt Filip Lenders van de kringwinkels. Iedere inwoner moet tegen 2007 jaarlijks 5 kilogram hergebruikbaar materiaal inleveren.

Enkele cijfers . . .

De kringwinkels stellen momenteel ruim 2000 mensen tewerk in meer dan honderd winkels.

Dit jaar maakte het ministerie van Sociale Tewerkstelling 11,2 miljoen vrij voor de kringwinkels.

In 2003 telden de kringwinkels naar verluidt 2,2 miljoen klanten.

In 2003 zamelden de Kringwinkels 4,7 kg per inwoner in (al is lang niet alles daarvan hergebruikbaar).

Dat stelt het Uitvoeringsplan voor huishoudelijk afval uit 2001. Momenteel blijft dat aantal nog hangen rond 3 kilogram. "We kunnen die sprong nooit maken zonder nieuwe werkrachten", zegt Lenders.

"We zouden er het komende jaar 300 werknemers moeten bij krijgen, het jaar nadien 250 en het jaar daarop nog eens 200. Dat zou ideaal zijn." Maar als het nog tot 2007 magere jaren zijn, wordt het natuurlijk allemaal veel moeilijker.

"Met de gehele sociale tewerkstelling, biedt Vlaanderen werk voor meer dan tweeduizend mensen", zegt minister Van Brempt. "Studies hebben echter aangetoond dat er 20.000 mensen in aanmerking komen voor die tweeduizend plaatsen." Op het vlak van sociale tewerkstelling ligt dus nog een grote ruimte open. Helaas is het niet makkelijk om die ruimte in te vullen. De overheid zou maar al te graag meer mensen aan het werk zien, maar evident is dit niet. "Als wij hier met een kleine 800 betrekkingen zwaaien, is er daar toch geen geld voor", zegt Filip Lenders. Natuurlijk zijn er nog meer sectoren die met dat probleem kampen, maar de roep om meer werkrachten afdoen als een vakbonds-trucje, vindt Filip Lenders niet echt fair. "Meer werkrachten zijn echt wel een essentiële aangelegenheid voor ons."

Doorstroming problematisch

De kringloopwinkels worden gesubsidieerd als sociale werkplaatsen. Daarbij wordt weinig gebruik gemaakt van werkervaringprogramma's. Die zijn erop gericht om mensen terug in het gewone arbeidscircuit te loodsen. Filip Lenders zou daar graag verandering in zien en ook de minister houdt de deur open. "Ik denk dat we er allemaal baat bij hebben als zoveel mogelijk mensen in het gewone arbeidscircuit aan de slag kunnen", beaamt de minister. De situatie is echter heel complex. De kringwinkels zijn sociale werkplaatsen. Die worden anders gesubsidieerd dan bijvoorbeeld invoegafdelingen.

Als je werkt met invoegafdelingen dalen de subsidies jaarlijks en moet je dus elk jaar meer winst maken. "Voor de kringloopwinkels is dat niet zo evident", verklaart Van Brempt. "En dus

hebben zij ervoor gekozen om als sociale werkplaats ingeschreven te staan. Dat betekent meer subsidies, maar ook minder doorstroming."

Sleutels voor de toekomst

Natuurlijk is een uitbreiding van het personeelsbestand niet de enige maatregel waar de kringloopwinkels op wachten. Ook elders zijn er nog punten voor verbetering vatbaar. Zo kan de inzameling bij KMO's efficiënter georganiseerd worden. Die komt nu nog maar langzaam op gang. "Ook in de uitbreiding van de herstelarbeid liggen mooie kansen", zegt Cor Knigge van OVAM. Nu is het immers zo dat de kringwinkels vooral elektrische en elektronische apparaten herstellen. Bij fietsen, meubelen en textiel komt herstelling minder frequent voor. "Dat kan in de toekomst verbeteren", aldus Knigge.

Over het nobele doel van de kringloopwinkels is er gelukkig een duidelijke algemene eensgezindheid. Ook dat zal een heel belangrijke sleutel zijn tot het

verdere succes van de kringwinkels. "De meerwaarde van de kringwinkels is duidelijk", zegt Van Brempt. "Je doet iets voor het milieu en je doet iets voor de mensen. Je stelt mensen tewerk die nergens anders terecht kunnen. Daarnaast heb ik een ontzettend mooie lamp gekocht in een kringwinkel. Ik zit er elke dag op te kijken. Over meerwaarde gesproken", besluit de hipste aller ministers ...

tekst:

Steven Lepex

*stagiair communicatiebeheer
optie journalistiek*

foto's: Heidi Gelders

Het internet als toekomst voor de kringwinkels?

Vorig jaar verkocht een Nederlandse kringloopwinkel zijn internetsite voor maar liefst 225 miljoen euro aan ebay. Marktplaats.nl zag pas in 1999 het levenslicht en trok dagelijks meer dan 600.000 on-line-koopjesjagers. Dat kon ebay niet hebben en dus kocht het zijn concurrent voor een gigantisch bedrag op. De internethype van de jaren '90 leek even weer aangewakkerd.

Ook de Vlaamse kringwinkels hebben natuurlijk al een website, maar on-line kopen is niet mogelijk. Als we het succesverhaal van Marktplaats.nl aan minister Van Brempt voorleggen, trekt ze grote ogen. "Dat is inderdaad een gigantisch bedrag. Mochten de kringwinkels op het internet willen, dan steun ik hen volledig. Al was het maar om de service aan de klanten te stimuleren."

Minder enthousiast blijkt Bart Martens. "Het is een moeilijk afwegen. De kringloopwinkels bevinden zich op een dunne koord. Ze mogen succesvol zijn, maar als ze het reguliere arbeidscircuit bedreigen, kan dat problemen vormen."

Ook Cor Knigge van OVAM is veeleer genuanceerd. "Er mag zeker gedacht worden over de mogelijkheid om via het internet te verkopen. Het doel mag echter nooit zijn om later voor grof geld aan ebay verkocht te worden. Bovendien moeten we eerst het registratiesysteem verbeteren. Een goede registratie van zowel inkomende als uitgaande (verkochte) goederen is nodig als je via het internet wil gaan verkopen. Helaas is de uitbouw daarvan een dure grap.

De kringwinkels zelf denken momenteel ook na over het internet. "Eind dit jaar komen we samen om een goede strategie uit te tekenen", zegt Filip Lenders van de kringwinkels. "De vraag is hoe we het moeten aanpakken. Het zou gek zijn om alles via het internet te willen verkopen. Er komen veel prulletjes binnen en die op het internet plaatsen kost meer dan het opbrengt. Voor de 'dingen' met een belangrijke meerwaarde is het wél interessant om via het internet te verkopen. Zo boren we ook een nieuw publiek aan: meerwaardezoekers die de stap naar onze winkels nog niet durven zetten."

"Evenwichtsoefening op een moeilijk spanningsveld"

Vlaams parlementslic Bart Martens over kringwinkels ...

Tot een goed jaar geleden stond Bart Martens aan het hoofd van de BBL-beleidsploeg. In juni vorig jaar veroverde hij een zitje in het Vlaams Parlement en sindsdien maakt hij daar deel uit van de Sp.a-Spirit-fractie. Hij volgt het dossier van de kringloopwinkels al sinds het prille begin. Hij is tevreden over de werking van de kringloopwinkels, maar het kan natuurlijk altijd beter. "De kringloopwinkels moeten vooral hun aanbod uitbreiden", zegt Martens. "Ik denk bijvoorbeeld aan inktpatronen. Een deel daarvan kan opnieuw gevuld worden en zo weer aan de man worden gebracht." Een kritische blik op de kringwinkels.

Kringloopwinkels moeten volgens u meer aanbieden. Ook in leasen ziet u toekomstmuziek?

"Dat is zo. Het is gek en slecht voor het milieu om producten te kopen die je weinig gebruikt. We moeten evolueren naar een diensteneconomie. Daar kunnen de kringloopwinkels een rol in spelen. Heeft iedere mens thuis een wasmachine of grasmaaier nodig? Stel die gewoon ter beschikking via grote centra. De mensen moeten dan minder producten zelf aankopen. De productie zal daardoor dalen en uiteindelijk moet er ook minder verwerkt worden. Daar wordt het milieu alleen maar beter van."

Milieu wel, maar de economie niet...

"Wat goed is voor het milieu, is dat inderdaad niet altijd voor de economie."

Daar worden ook de kringloopwinkels mee geconfronteerd. De kringloopwinkels mogen het gewone bedrijfsleven niet overvleugelen, hé. Als de kringloopwinkels de gewone producenten plat concurreren, dan zitten we ook met problemen. Het is een evenwichtsoefening op een moeilijk spanningsveld."

Ecologie en economie: een moeilijk, maar noodzakelijk huwelijk?

"Inderdaad. De twee moeten samengaan. Producenten moeten blijven proberen hun producten milieuvriendelijker te maken. Energieverslinders gaan voor de bijl. De levensduur van een product moet naar omhoog en daarom moeten producenten innoveren en moeten zij aanvaarden dat hun producten langer gebruikt en hergebruikt worden. Hoe langer een product meegaat, hoe beter voor het milieu."

Kringloopwinkels verkopen ook energieverslindende apparaten ...

"Als een elektrisch toestel goed werkt, dan zal de kringloopwinkel het verkopen. Men kijkt dan niet of het toestel energie vreet of niet. Op die manier geef je met de linkerhand en neem je met de rechterhand. Je doet iets goed voor het milieu en je doet iets minder goed. Maar kom, dat is maar een klein minpuntje."

Maar het moet beter ...

"Het werk dat de kringwinkels doen is al enorm, maar er liggen nog meer mogelijkheden. Zeker als het gaat over elektrische toestellen. Vandaag brengen producenten afgedankte elektrische toestellen naar 'regionale overslagplaatsen'. Daar kiezen de kringwinkels toestellen uit en kijken ze na om ze opnieuw te verkopen. Bij kleine beschadigingen kan je veel toestellen nog makkelijk herstellen en hergebruiken. Soms worden die toestellen tijdens het transport naar de overslagplaatsen echter nogal onzacht behandeld. Ze lopen dan beschadigingen op die niet te herstellen zijn. Door met ijskasten te gooien red je het milieu natuurlijk niet."

Zijn de kringloopwinkels niet te weinig bekend?

"Dat valt wel mee. Er zijn toch een aantal initiatieven om de naam bekendheid van de kringloopwinkels te vergroten. De Dag van de Kringloopwinkel is een belangrijk initiatief. In oktober vorig jaar werd daarover toch wel wat reclame gevoerd. Sinds de kringloopwinkels onder een gemeenschappelijke naam werken, is er enorme vooruitgang geboekt. De mensen zijn meer vertrouwd met de merknaam 'kringwinkel'. Dat is belangrijk, want onbekend maakt onbemind; zeker in de economie."

tekst:

Steven Lpez

stagiair communicatiebeheer
optie journalistiek

foto's: Heidi Gelders

Global dimming én global w

de gevolgen van de verbranding van fossiele brandstoffen

Dat de temperatuur op aarde stijgt, kan niemand ontkennen. En dat de verbranding van fossiele brandstoffen daarvoor medeverantwoordelijk is, staat inmiddels ook buiten kijf. Al beweren sommigen dat het net bij ons veeleer bitter koud zou worden ... Tegelijk wordt het ook donkerder. De aanwezigheid van viezigheid in de lucht houdt de zonnestralen tegen. En ook dat kan verrassenderwijs een verhoging van de temperatuur tot gevolg hebben. De Waaslandse wetenschappers-milieubeschermers Jenny De Laet en Erik Rombout zochten het voor ons uit.

Gedurende de afgelopen vijftig jaar steeg de temperatuur op aarde met 0.15°C per 10 jaar. Oorzaak van dit broeikas effect (= global warming) is hoofdzakelijk het verbranden van fossiele brandstoffen. Daarbij komt veel CO₂ vrij, en dat koolstofdioxide is het belangrijkste broeikasgas. Tegelijkertijd verminderde vanaf 1950 wereldwijd de invallende zonnestraling op aarde met 1 tot 2 procent per decade (10 jaar). Dat gebeurde vooral

boven de continentale gebieden van het noordelijk halfrond. Zo daalde de invallende zonnestraling in de Verenigde Staten met 10 procent in dertig jaar. Dat wordt toegeschreven aan de toenemende concentratie fijn stof in de atmosfeer met als gevolg een verandering in de samenstelling van de gevormde wolken. Onderzoekers noemden dit verschijnsel zonnebelemmering (= global dimming).

Fijn stof

Het is al lang geweten dat de uitstoot van o.a. fijn stof en sulfaatpartikels in de bovenste lagen van de atmosfeer zorgt voor een tijdelijke temperatuursdaling. Fijn stof en sulfaatpartikels kaatsen het zonlicht immers gedeeltelijk terug in de ruimte.

Zo wordt de uitbarsting van de vulkaan Pinatubo (juni 1991 op de Filippijnen) verantwoordelijk geacht voor de tijde-

warming

Het effect van vulkaanuitbarstingen op de 'verduistering' is inmiddels bekend. Maar het wordt steeds duidelijker dat ook luchtvervuiling die 'verduistering' veroorzaakt. Met steeds duidelijker gevolgen voor het klimaat. Ook de samenstelling van wolken wordt door fijn stof beïnvloed: steeds minder zonlicht bereikt de aarde.

lijke onderbreking in de stijging van de wereldgemiddelde temperaturen in 1992 en 1993. Wetenschappers noemen dat fijn stof aerosolen. Naast dit direct effect van de aanwezigheid van aerosolen in de atmosfeer, bestaat er ook een indirect effect. Wanneer deze kleine stofdeeltjes of aerosolen in de wolken terechtkomen, veranderen ze de samenstelling ervan (de wolken worden witter) en dus ook de optische kenmerken van de wolken. In onze huidige maatschappij gebeurt

het opwekken van energie (verkeer, verwarming, elektriciteit), nog steeds grotendeels door de verbranding van fossiele grondstoffen. Dit veroorzaakt dus enerzijds de uitstoot van broeikasgassen, maar anderzijds ook de uitstoot van roetdeeltjes en andere antropogene aerosolen zoals zwavel- en stikstofhoudende verbindingen, CFK's ... Het is algemeen bekend en bewezen dat de emissie van dit fijn stof een negatieve impact heeft op zowel de volksgezondheid (b.v. chronische

longaandoeningen (cara), astma en kanker) als op het milieu (b.v. verzuring door sulfaten).

In die zin was de druk van de samenleving erg groot om de emissie van die aerosolen te verminderen. En er zijn bijgevolg al een aantal maatregelen tegen dit fijn stof genomen. Vooral de uitstoot van verzurende stoffen is sterk verminderd, door het wassen van rook uit fabrieken en elektriciteitscentrales. Volgens het Mira-T 2004-rapport stellen we dan ook enige verbetering vast. Anders is het echter gesteld met de uitstoot van broeikasgassen, waarvan koolstofdioxide (CO₂) wel het belangrijkste is. De uitstoot daarvan blijft maar stijgen, vooral door het steeds toenemende verkeer.

Over wolken en ...

Natuurlijke wolken bestaan uit watermoleculen die zich als druppeltjes vastzetten op vooral zoutkristallen en

Het verbranden van fossiele brandstoffen is zowel oorzaak van de opwarming van de aarde, als van de verduistering. Voor beide problemen ligt de oplossing dus in het verbruiken van véél minder fossiele energie.

stuifmeelkorrels, die in de atmosfeer rondzweven. De hoeveelheid zonne-energie die vanuit de ruimte de atmosfeer binnendringt, wordt gedeeltelijk teruggekaatst, enerzijds door de wolken en anderzijds door rondzwevende kleine deeltjes fijn stof (aërosolen). Ook het aardoppervlak reflecteert in meer of mindere mate, afhankelijk van het soort oppervlak. Op die manier

wordt ongeveer 30% van de inkomende zonnestraling opnieuw de ruimte ingestuurd.

Onderzoek ter hoogte van de Malediven in de Indische Oceaan heeft aangetoond dat de wolken ter hoogte van de zuidelijke eilanden een andere samenstelling vertonen dan de wolken ter hoogte van de noordelijke eilanden. De wolken daar hebben heel wat te lij-

den onder luchtvervuiling uit India. In die noordelijke wolken vindt men heel wat meer vreemde stoffen die kleinere waterdruppels vormen en als het ware een spiegel vormen voor het invallend zonlicht.

... aërosolen

In de meteorologie noemt men stoffen andere deeltjes in de atmosfeer ook wel aërosolen. Het zijn heel kleine deeltjes (tussen 0.1 en 0.0001 mm) die daardoor soms wel twee weken in de atmosfeer blijven zweven. Door atmosferische stromingen kunnen ze zich duizenden kilometers verplaatsen voordat ze weer op het aardoppervlak terechtkomen. Sedert de industriële revolutie is het aantal aërosolen in de atmosfeer aanzienlijk toegenomen. Daardoor bereikt steeds minder zonlicht de aarde.

Als dergelijke aërosolen in een wolk terechtkomen, kunnen er zich ook watermoleculen op vast hechten waardoor ze waterdruppels vormen. Ze vormen echter kleinere waterdruppels. Wolken met veel van die kleine waterdruppels gaan sterker het zonlicht terugkaatsen dan natuurlijke, niet vervuilde wolken met minder en grotere waterdruppels. Het verschijnsel waarbij invallend zonlicht steeds sterker teruggekaatst wordt door vervuilde wolken noemt men 'global dimming': steeds minder zonlicht bereikt het aardoppervlak. Er is dus sprake van toenemende 'zonnebelemmering'.

Condensatiestrepen

Hetzelfde verschijnsel krijgt men op plaatsen waar hoogvliegende vliegtuigen een netwerk van condensatiestrepen in het luchtruim vormen en het zonlicht reeds op grote hoogte reflecteren. Ook hierdoor komen er minder zonnestrallen op het aardoppervlak. Daardoor worden de dagen kouder. Maar 's nachts vormen die strepen daarentegen een 'deken' dat de door het aardoppervlak teruggestraalde warmte tegenhoudt. Waardoor de nachten ... warmer worden.

Na de aanslag van 11 september 2001 op de WTC-torens, lag het vliegtuigverkeer boven het Amerikaanse continent drie dagen stil. Onderzoekers stelden plots een stijging met meer dan 1°C vast van de dagelijks temperatuur

range (DTR), het verschil tussen de hoogste maximumtemperatuur overdag en de laagste minimumtemperatuur 's nachts). De nachten werden kouder, de dagen warmer, door het ontbreken van de condensatiestrepen, na het stilleggen van het vliegverkeer: een kortstondige maar duidelijke klimaatverandering.

Wereldwijde metingen

Reeds in 1985 deed een Zwitsers geograaf een vreemde ontdekking: Atsumu Ohmura onderzocht het verband tussen klimaat en zonnestraling. Hij stelde vast dat de hoeveelheid aan het aardoppervlak gemeten zonlicht met 10% was afgenomen in vergelijking met dertig jaar geleden. Dit druiste regelrecht in tegen de in die periode steeds frequenter opduikende bewijzen voor het opwarmen van de aarde.

Toen hij in 1989 zijn bevindingen publiceerde, werden ze in kringen van klimatologen dan ook straal genegeerd. De Britse onderzoeker Gerald Stanhill deed in 1958 in Israël onderzoek naar de inval van het zonlicht op het aardoppervlak in het kader van onderzoek naar efficiënte irrigatiesystemen. Dertig jaar later herhaalde hij zijn metingen en stelde vast dat de hoeveelheid zonlicht die het aardoppervlak bereikte met 22% gedaald was. Toch was de temperatuur in Israël niet afgenomen. Onafhankelijk hiervan vond de Duitse onderzoekster Beate Lieppert hetzelfde voor de Beierse Alpen. Beiden gingen in de wetenschappelijke literatuur op zoek naar andere metingen van zonnestraling en stelden vast dat wereldwijd een vermindering van de zonnestraling op aarde voorkwam: 9% op Antarctica, 30% in Rusland, 10% in de USA en 10% boven delen van de

Britse eilanden. Dit bleek echter nog niet voldoende om de zonnedemping bovenaan de agenda van het IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change) te plaatsen (www.ipcc.ch).

Merkwaardige paradox?

Het staat vast dat het aardoppervlak over de laatste vijftig jaar met 0.15°C per decade opwarmde. Op basis hiervan zouden we verwachten dat daardoor de lucht boven het aardoppervlak warmer wordt, waardoor meer verdamping zou optreden van moerasgebieden en openwaterecosystemen. Maar schijn bedriegt.

Wereldwijd wordt door klimatologen, soms reeds over meer dan honderd jaar, de zogenaamde panverdamping gemeten: in een open pan met een vaste hoeveelheid water meet men dagelijks hoeveel water er verdampt. Onderzoek-

Zelfs de condensatiestrepen van vliegtuigen hebben effect: zij zorgen ervoor dat minder zonnestraling de aarde bereikt, waardoor het overdag kouder wordt. 's Nachts vormen ze echter een deken dat zorgt voor terugstraling van aardwarmte, waardoor onze nachten ... warmer worden. Dat werd onder andere duidelijk toen na de aanslagen van 11 september 2001 in de VS een tijdelijk vliegverbod werd uitgeroepen.

kers stelden vast dat niettegenstaande de opwarming van de aarde, de panverdamping over de laatste vijftig jaar met zo'n 10 tot 20% afnam - een algemene maar niet universele trend. Dit resultaat ging wegens de paradox tussen verwachting en waarneming in de wetenschappelijke wereld rond als de panverdamping-paradox. Bij warmere temperaturen zou je inderdaad net meer verdamping verwachten dan vroeger.

Panverdamping

Zowel in Rusland als in Amerika worden reeds sedert de vorige eeuw in verschillende regio's panverdamingsmetingen bijgehouden: 190 meetstations voor Rusland sedert 1951 en 746 meetstations voor Amerika. Daarbij moest men er wel rekening mee houden dat het pantype een effect kan hebben op de metingen. De definitieve metingen betreffen steeds de gemiddelde dagelijkse panverdamping tussen mei en september. In vier van de vijf geografische regio's is de panverdamping de afgelopen vijftig jaar duidelijk afgenomen. Deze panverdamping werd

vervolgens in verband gebracht met klimaatvariabelen zoals DTR (dagelijksetemperatuurrange), bewolkingsgraad en neerslag. Van al deze klimaatvariabelen vertoonden de panverdamping en de dagelijksetemperatuurrange het duidelijkste verband. Dit betekent dat de panverdamping en DTR op dezelfde manier varieerden. Deze dalende trend in panverdamping in zowel Rusland als Amerika toont aan dat over grote delen van het aardoppervlak de terrestrische verdampingscomponent van de grondwatercyclus afgenomen is.

Sommige onderzoekers suggereren dat een toename in de bewolkingsgraad, vooral dan lage bewolking, een verklaring kan vormen voor de dalende DTR-waarden. Aangezien de panverdamping is afgenomen en negatief gecorreleerd is met de bewolkingsgraad in delen van Rusland en Amerika, is dit heel goed mogelijk. Dit betekent dan dat temperatuuraspecten en hydrologie over de laatste vijftig jaar in tandem geëvolueerd zijn zodanig dat het karakter van de recente klimaatverandering een daling van de potentiële verdamping inhoudt.

Mogelijke gevolgen

Op dit ogenblik is de waargenomen afname van de zonnestraling - de zonnebelemmering van 10 tot 20% - nog in geen enkel klimaatmodel opgenomen. Door het WTC-drama werd pijnlijk duidelijk dat het opheffen van de vliegtuigstrepen wel degelijk een klimaateffect veroorzaakte. Ook het onderzoek op de Malediven en recent onderzoek in de V.S. toonden aan dat de aanwezigheid van aërosolen in de atmosfeer verantwoordelijk is voor 3% minder zonnestraling. De optische kenmerken van de met aërosolen 'besmette' wolken zijn verantwoordelijk voor een reductie met 18%. Het wordt echter nog ingewikkelder doordat sommige aërosolen (zoals koolstofaërosolen en stofaërosolen) de zonne-energie zelf al hoog boven het aardoppervlak absorberen en daardoor de atmosfeer wel opwarmen en niet het aardoppervlak. Ten slotte kunnen aërosolen ook de leeftijd van de wolken beïnvloeden waardoor dus een toename van het wolkendek kan ontstaan (meer en langere bewolking).

Intussen wordt zelfs vermoed dat de rampzalige hongersnood in de Sahel in de jaren 70 en 80 onder andere een gevolg was van de globale verduistering. De moessonregens zouden daardoor niet tot in de Sahel reiken, wat ze normaal wel doen. Dat het in dat gebied nu iets beter gaat, kan te maken hebben met het verbeterde milieubeleid in Europa en Amerika.

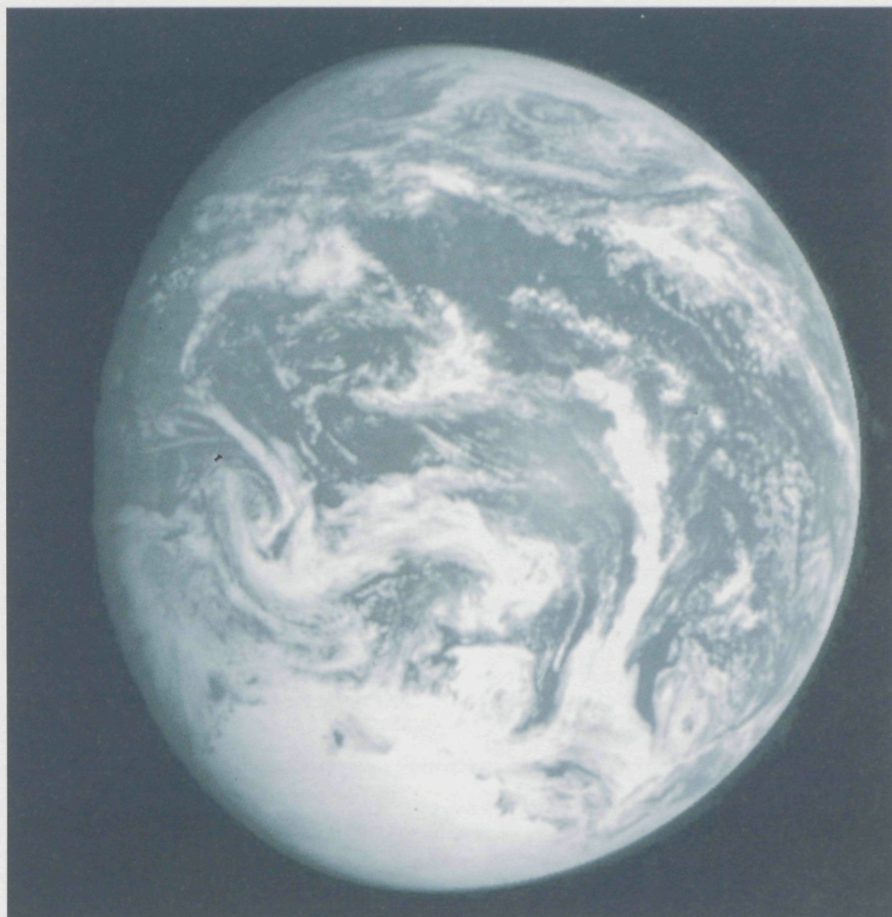
Sahel

Wetenschappers vermoeden nu dat de Sahel-droogte in Afrika van in de jaren 70 en 80, waarbij honderdduizenden mensen omkwamen, ook veroorzaakt werd door global dimming! Doordat onze oceanen toen niet het volledige zonlicht ontvingen door zonnebelemmering, reikten de moessonregens die daar ontstaan en die normaal tot de Sahel doordringen, niet meer zo ver. Hierdoor ontstond in de Sahel een jarenlange droogte. In die tijd stonden klimatologen voor een onverklaarbaar raadsel. Het feit dat het er nu opnieuw iets beter gaat zou te danken zijn aan een vermindering van de aerosolen in de atmosfeer, door een beter milieubeleid ten aanzien van fijn stof in Europa en de VS.

Het zou er dus op neerkomen dat de verbranding van fossiele brandstoffen (vervoer, industrie, verwarming en centrales) in Europa en Noord-Amerika, in belangrijke mate verantwoordelijk is voor de dood van miljoenen mensen in Afrika. Het is trouwens niet ondenkbaar dat de geschiedenis zich herhaalt in Azië. De industriële expansie van China, Japan en India gebeurt niet op een milieuvriendelijke duurzame manier, maar helaas op dezelfde manier zoals bij ons in de jaren zestig. De Aziatische moessons brengen regen voor zowat de helft van de wereldpopulatie! Indien luchtvervuiling en global dimming een zelfde impact zouden hebben op de Aziatische moessons als in Afrika, zal zullen drie miljard mensen hiervan de catastrofale nadelen onder vinden.

Invloed van global dimming op global warming

Nog alarmerender is het feit dat wetenschappers mogelijk de werkelijke

invloed van het broeikaseffect (= global warming) sterk onderschat hebben, zodat alle klimaatmodellen moeten herzien worden. Zonnebelemmering heeft overdag dus een afkoelend effect, dat het broeikaseffect tegenwerkt. Door global dimming wordt de global warming dus wellicht deels gemaskeerd. Indien door een strenger milieubeleid enkel global dimming verminderd wordt door het verder streng reduceren van aerosolen (wat ook voor de volksgezondheid absoluut noodzakelijk is), dan zou de globale opwarming wel eens veel sneller kunnen gebeuren dan tot nu toe werd gedacht (de meeste klimaatmodellen voorspellen een toename van 5° C in de loop van deze eeuw). Als het toekomstige verminderde effect van global dimming dan in rekening wordt gebracht wordt, zou de hete zomer van 2003 in Europa wel eens een algemeen zomerbeeld in Europa kunnen worden. Die extreme zomer kostte het leven aan duizenden mensen (o.a. in Frankrijk), veroorzaakte immense bosbranden (o.a. in Portugal) en veroorzaakte talrijke nevenproblemen. Indien we het milieubeleid dus enkel op de global dimming zouden concen-

treren en niet tegelijkertijd evenveel aandacht gaan besteden aan effectieve maatregelen die het broeikaseffect (CO₂-uitstoot) terugdringen, dan staan we wel degelijk voor grote wereldproblemen. Volgens sommige wetenschappers is het dan niet ondenkbaar dat de temperatuur in de volgende honderd jaar niet met 5°C maar met 10°C kan toenemen. En dat is een opwarming die eerder nooit is voorgekomen.

Men vindt erg veel literatuur die beschrijft wat er allemaal mogelijk kan gebeuren bij zo'n scenario:

- het smelten van de ijskap in Groenland geeft een aanzienlijke stijging van de zeespiegel waardoor verschillende van onze wereldsteden bedreigd worden.
- door meer en uitgestrekter bosbranden kan er nog meer CO₂ in de atmosfeer komen die de global warming nog stimuleren.
- afsterven van vegetaties, met toenemende bodemerrosie wat de voedselproductie in het gedrang brengt.
- Een verschuiving van het woestijnklimaat (mogelijk op breedten als Engeland ...)

Moerasgas

Nog schrikbarend is dat deze temperatuurtoename zou verantwoordelijk kunnen zijn voor het vrijkomen van de immense hoeveelheden moerasgas (methaangas) die nu vastzitten op de bodem van de oceanen. Men weet dat daarin door de opwarming van de aarde een destabilisatie kan in optreden. Als broeikasgas is dit gas acht keer sterker dan koolzuurgas. Eenmaal dit proces op gang komt, zijn alle maatregelen om global warming te bestrijden onherroepelijk te laat.

Indien we echter de zonnebelemmering (luchtvervuiling) zouden gebruiken om het effect van global warming tegen te gaan, dan staan we eveneens voor grote problemen:

- verdere aantasting van de volksgezondheid door roetdeeltjes en smog (astma, kanker ...)
- toename van de effecten van zure neerslag
- ecologische problemen zoals veranderingen in neerslagpatronen (Sahel-droogte)

Om onze planeet leefbaar te houden voor de volgende generaties moeten dus de oorzaken van zowel global dimming (zonnebelemmering) als van global warming (broeikas effect) parallel aangepakt worden.

Geraadpleegde literatuur

- Liepert, B.G. et al, 2004: Can aerosols spin down the water cycle in a warmer and moister world? *Geophysical Research Letters*, 31/3, 10.1029/2003GL019060
- Liepert, B.G., 2002: Observed reductions of surface solar radiation at Sites in the United States and worldwide from 1961 to 1990. *Geophysical Research Letters*, 29/12, 10.1029/2002GL014910
- Roderick, & Farquhar, 2000: The cause of decreased pan evaporation over the last 50 years. *Science* 298: 1410-141
- Cohen, S. 2004: Global dimming comes of age. *Eos* 85: 362-363

- Ramanathan, V. et al 2001: Aerosols, Climate, and the hydrological cycle. *Science* 294:2119-2124
- Peterson, T.C. et al, 1995: Evaporation losing its strength. *Nature* 377:687-688
- Lohmann, U. & Lesins, G. 2002: Stronger constraints on the anthropogenic indirect aerosol effect. *Science* 298: 1012-1014
- Travis, D.J. et al 2002: Contrails reduce daily temperature range. *Nature* 418: 601
- Easterling, D.R. et al 1997: Maximum and minimum temperature trends for the globe. *Science* 277: 364-366
- VRT-uitzending 'Global dimming' in 'Overleven'

Jenny De Laet

doet als Beleidsmedewerker ABLLO Visiting Researcher, Terrestrial Ecology Unit aan de, Ugent mussenonderzoek en coördineert er tevens het langetermijnonderzoek dat sedert 1964 loopt in de Hutsepot (Zwijnaarde) en dat in het kader van de klimaatsverandering een belangrijke functie krijgt. Ze is ook beleidsmedewerker ABLLO en auteur van populair-wetenschappelijke boeken over 'alledaagse' vogels.

Erik Rombaut

is secretaris van milieuvereniging ABLLO vzw. Aan de architecten in opleiding doceert hij milieukunde en ecologie en aan de studenten stedenbouwkunde doceert hij ecologische stedenbouw en duurzame ruimtelijke planning (Hoger Architectuurinstituut Sint-Lucas in Gent en Brussel). In Sint-Niklaas doceert hij biologie aan de lerarenopleiding.

foto's: Heidi Gelders

Cursiefje

Bomen zijn ridders

Noëlla Elpers

Op een mooie Pinkster(maan)dag op de trein met onze kapersdochter Anna en twee vriendinnetjes. We zijn met Het Kapersnest op weg naar Het Lappersfortbos om de bomen te riddersamen met het Groene Gordel Front en The Lappersfort Poets Society.

'Waarom moeten bomen geridderd worden, mama?'

Goede vraag. Onze dochter is gewoon mensen te ridders die kost wat kost hun ding blijven doen, tegen de stroom in. Het ritueel is speels en ondertussen zijn de Ridders van Het Kapersnest een bont gezelschap. Eén ding blijft: Ridder van Het Kapersnest word je niet zomaar.

Als kaperskapiteine kan ik twee goede redenen aanvoeren om de bomen van Het Lappersfortbos te ridders.

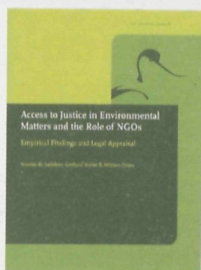
De eerste reden is persoonlijk. Ik herinner mij hoe ik na schooltijd thuiskwam. Het was voorjaar en ik was zeven. De twintig zomereiken die rond de weide voor ons huis stonden, waren allemaal omgezaagd. De machtige reuzen lagen tegen de grond. Weerloos. Met gebroken takken. Een slagveld dat mij voorgoed is bijgebleven. Mijn vraag - 'Waarom?' - is nooit echt beantwoord. Omdat bomen lastig zijn: ze verliezen hun bladeren en trekken beestjes aan? Omdat ze in de weg staan? Omdat kwajongens in hun kruin klimmen en er wel eens uit donderen? Omdat ze te veel schaduw werpen? Om het hout? Ik weet het nog altijd niet.

De tweede reden is historisch. Kijk naar Paaseiland. Een mysterieus eiland in de Stille Zuidzee met enorme beelden die met hun grote ogen als bewakers langs de kustlijn staan. De beelden zijn boomhoog. Sommige beelden zijn schijnbaar omgevallen. Maar schijn bedriegt: ze zijn neergehaald. Con-

currerende stammen wilden kost wat kost het grootste standbeeld bouwen. Dat ze daarvoor de grote palmbomen moesten kappen om die beelden te vervoeren, was bijzaak. Bomen geven waterdamp af. Ze trekken wolken aan. Geen bomen. Geen regen. Geen gewassen. Geen eten. Geen kano's. Toen de Paaseilanders honger kregen, haalden ze in blinde woede een aantal van die beelden neer. De neergang van Paaseiland begon met een ecologische crisis. De oorspronkelijke inwoners zijn later, door contact met onze 'moderne' maatschappij, zo goed als uitgestorven. Stel je de wereld eens even zo voor: een ontvolkte, kale plek waar alleen nog de machtige gebouwen overeind staan. Mensen hebben bomen nodig. Hebben bomen een eigenaar? De 'zonevreemde' bomen in Het Lappersfortbos zijn pionnen die kunnen sneuvelen in een economisch spel. De bomen te Flobecq op het terrein van Marcel Fort worden geofferd voor een stort in het hart van het oude d'Hoppebos. Zijn er geen grenzen aan 'eigendom' wanneer het milieu vervuult en de gezondheid van onze kinderen in het gedrang komt? Bomen zijn wachters, bewakers, beschermers. Op plekken die door de mensen vergeten worden, kunnen zeldzame planten gedijen. Bomen zijn ridders omdat ze kost wat kost hun ding blijven doen, tegen de stroom in. Maar bomen kunnen zich niet verdedigen. Wie voor de bomen opkomt, mag zich een Ridder van Het Kapersnest noemen.

www.kapersnest.be / www.ggf.be

Toegang tot het gerecht

Welke toegang hebben NGO's tot het gerecht als het gaat over milieuzaken? Hoeveel rechtszaken waren er? Hoeveel daarvan kenden een succesvolle afloop? Nicolas de Sadeleer en collega's vergeleken het cijfermateriaal van acht

Europese landen (België, Denemarken, Frankrijk, Duitsland, Italië, Nederland, Portugal en het Verenigd Koninkrijk) voor de periode 1996-2001. De auteurs waarschuwden wel voor de beperkingen van hun onderzoek. Een vergelijking tussen de verschillende landen is niet evident omwille van de grote verscheidenheid aan systemen en traditie. De onderzoekers beschikten ook niet over het volledige cijfermateriaal. Toch komen enkele opzienbarende verschillen aan het licht. Zo telt Nederland 4000 rechtszaken en Denemarken slechts 47. België laat er 146 optekenen. Van waar deze grote verschillen? De manier waarop de rechtbanken georganiseerd zijn, is van belang. Maar ook sociale en culturele condities laten hun invloed gelden. Zo is Denemarken meer op consensus gericht. NGO's zijn bijgevolg minder geneigd naar de rechtbank te trekken. In bijna alle landen waren de rechtszaken aangespannen door milieuorganisaties succesvoller dan andere. De rechtszaken hebben vooral te maken met natuurbehoud, ruimtelijke ordening, infrastructuur en water. In Portugal is de toegang tot milieu-informatie een belangrijk item. Media-aandacht voor het onderwerp speelt een belangrijke rol. Is de publieke opinie mee, dan kan er aan fondsenwerving gedaan worden om tegemoet te komen aan de kosten die met de juridische actie gepaard gaan. Een van de meest opvallende conclusies van het onderzoek is dat een makkelijke of moeilijke toegang tot het gerecht niet altijd in relatie staat tot het aantal rechtszaken. Een betere toegang tot het gerecht zal daarom, zoals dikwijls aangehaald als argument, niet leiden tot overladen rechtbanken! NGO's het recht verlenen om te procederen heeft enkele onmiskenbare voordelen. Het draagt bij tot een betere handhaving van de milieuwetgeving en tot een grotere toegang tot milieu-informatie. En het bevordert de bewustwording en de betrokkenheid bij beleidsbeslissingen. Een afsluitend hoofdstuk gaat over de Aarhus-Conventie in de Europese Gemeenschap.

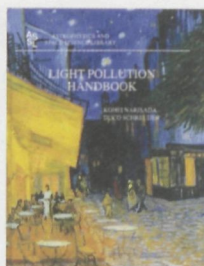
- **Nicolas de Sadeleer, Gerhard Roller & Miriam Drossa.** Access to Justice in Environmental Matters and the Role of NGOs: Empirical Findings and Legal Appraisal. Groningen: Europa Law Publishing, 2005. 228 p.

Handboek over lichtvervuiling

Buitenverlichting en lichtvervuiling zijn niet meer weg te denken uit onze maatschappij. Er bestaan echter verschillende methoden om lichtvervuiling sterk te verminderen. Het Light pollution handbook geeft uitvoerig toelichting bij alle aspecten die bij lichtvervuiling

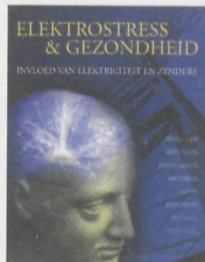
komen kijken. Waarvoor dient buitenverlichting juist? Wat zijn de negatieve effecten van lichtvervuiling? Welke technische ingrepen kan je doen om de lichtvervuiling te beperken? Wat zijn de milieueffecten? Het boek is bedoeld voor ontwerpers van buitenverlichting, studenten, wetenschappers, lichttechnici ... Kortom, voor iedereen die met het onderwerp te maken krijgt.

- **Kohei Narisada, Duco Schreuder.** Light pollution handbook. Astrophysics and space science library. Deel 322. Dordrecht: Springer, 2004. 936 p.

Elektrostress en gezondheid

Elektrosmog of elektrostress staat voor de milieuvervuiling die door elektromagnetische straling wordt teweeggebracht. Tegenover een halve eeuw geleden is de invloed van elektriciteit op onze omgeving sterk toegenomen. Eind jaren zestig werd er voor het eerst gewaarschuwd voor de mogelijk negatieve effecten van elektromagnetische stralingen. In zijn werk, 'elektrostress en gezondheid', schrijft Michiel Haas over de gezondheidsrisico's die elektromagnetische velden met zich meebrengen. Je leest

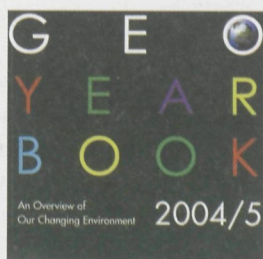

over beïnvloedende factoren in huis, op het werk en buiten en over wat je kan doen om je tegen de invloeden van elektromagnetische velden te beschermen. Het boek sluit af met een verklarende woordenlijst.

- **Michiel Haas.** Elektrostress & gezondheid: invloed van elektriciteit en zenders. Duurzaam & gezond bouwen. Deel 7. Bussum: Nibe, 2005. 160 p.
Info: info@nibe.org

Geo yearbook 2004/5

Elk jaar brengt het United Nations Programme een overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen op milieugebied. Per continent worden de belangrijkste tendensen kort samengevat. Satellietfoto's illustreren hoe het uitzicht van sommige gebieden op korte tijd veranderde. Het jaarboek belicht ook telkens een bepaald thema. Dit jaar werden er twee extra hoofdstukken toegevoegd. In het eerste hoofdstuk lees je over de relatie tussen de genderproblematiek, armoede en milieu.

Het tweede gaat over het verband tussen milieu en infectieziekten en tussen klimaatverandering en de beweging van de oceaan. Het boek sluit af

met een korte toelichting bij de gebruikte indicatoren.

- **Geo yearbook 2004/5:** an overview of our changing environment. Nairobi: Unep, 2005. 96 p.
Info: www.unep.org/geo/yearbook

Milieuzakboekje 2005

Het milieuzakboekje is al aan zijn negentiende uitgave toe. Sinds de eerste editie in 1986 is het Vlaamse milieurecht enorm uitgebreid. En ook de samenstellers van het zakboekje zagen het volume gestaag groeien. Een handige trefwoordenlijst loodst je door de nu ruim elfhonderd pagina's. In een eerste gedeelte vind je uitleg over algemene begrippen: wat is milieurecht en wie heeft welke bevoegdheid? De hoofdmoot van het werk bestaat uit de beschrijving van de milieuwetgeving zelf: wetgeving op gebied van ruimtelijke ordening, integraal waterbeleid, afvalstoffen, vermessing, bestrijding van de luchtverontreiniging, bescherming van landschappen ... In het derde en laatste gedeelte lees je hoe je als burger toegang kan krijgen tot milieu-informatie en hoe je milieuhinder juridisch kan aanvechten. Deze uitgave van het standaardwerk werd geactualiseerd tot en met 15 januari 2005.

- **E. De Pue, L. Lavrysen, P. Stryckers.** Milieuzakboekje 2005: Leidraad voor de milieuwetgeving in Vlaanderen. Mechelen: Kluwer, CVN, 2005. 1127 p.
Info: info@kluwer.be

Natuurrapport 2005

De biodiversiteit in Vlaanderen gaat nog steeds achteruit. Reservaten hebben een positieve invloed op de biodiversiteit maar volstaan niet om de achteruitgang te stoppen. Een goed beleid op ook andere domeinen: milieu, ruimtelijke ordening en landbouw is onontbeerlijk. Dit zijn de hoofdconclusies in het tweejaarlijkse rapport van het Instituut voor Natuurbehoud. Samen met het Mira is het Natuurrapport een belangrijke informatiebron voor het natuur- en milieubeleid in Vlaanderen. Aan de hand van indicatoren, smileys en achtergrondinformatie krijg je al snel een beeld van positieve en negatieve evoluties. Het boek wordt aangevuld met actuele informatie op de website www.natuurindicatoren.be.

- **Myriam Dumortier, Luc De Bruyn e.a.** Natuurrapport 2005: Toestand van de natuur in Vlaanderen, cijfers voor het beleid. Brussel: Instituut voor Natuurbehoud, 2005. 496 p.
Info: nara@inbo.be, www.nara.be

Honger door opwarming aarde

Door de opwarming van de aarde zal de voedselproductie afnemen en de honger in de wereld sterk stijgen. Dat verklaarde de VN-organisatie voor Voedsel en Landbouw eind mei. De opwarming van de aarde zal talloze oogsten verwoesten door zowel aanhoudende droogten, extreme regenval als zware stormen. Zoals zo vaak zal vooral Afrika daarvoor de grootste prijs moeten betalen. De hoeveelheid onvruchtbare en droge grond kan er tegen 2008 schrikbarend toenemen. Uit de studie van de VN-organisatie blijkt ook dat de graanproductie een bijzonder zware terugval zal kennen. In meer dan 50 ontwikkelingslanden zal ongeveer 280 miljoen ton potentiële graanproductie verloren gaan. Onthutsende cijfers! India zou zijn graanproductie bijvoorbeeld met 18% (of 150 miljoen ton) zien afnemen. En al is in andere landen een productiestijging mogelijk, kan die dit verlies nooit goedmaken. Er wordt ook gewaarschuwd voor nieuwe ziekten onder mens, dier en plant.

Studie rond milieu-vriendelijkheid producten

De EU heeft de resultaten bekendgemaakt van een grote studie die nagaat welke 'dagdagelijkse' producten het zwaarst wegen op het milieu. Het was het grootste onderzoek in zijn soort. En dat onderzoek leverde een aantal opmerkelijke gegevens op. Eerst en vooral blijkt dat de overgang naar een dienstenmaatschappij misschien niet zo heilzaam is als men wel eens denkt. Talloze diensten staan in voor aardig wat vervuiling. Daarnaast blijkt ook dat de productie en aankoop van kleren het milieu meer belast dan het wassen van kleren. Wat betreft transport is de auto de grote boosdoener en wat betreft voedsel moeten we met de vinger naar het vlees wijzen. Vleesproducten zouden immers goed zijn voor 1/3 van de totale impact van de voedselcategorie. De onderzoekers wijzen er zelf wel op dat hun studie mogelijk nog vele hiaten bevat, omdat sommige informatie moeilijk te verkrijgen of te integreren was in de studie. Het Eipro-onderzoek (environmental impacts of products) zou de EU wel moeten helpen om een beter geïntegreerd productbeleid te voeren.

Steun uit goddelijke hoek?

Met de verkiezing van een nieuwe paus kan er voor milieubewegingen over de hele wereld misschien wel nieuwe steun komen uit goddelijke hoek. Religieuze wereldleiders kunnen volgens de Amerikaanse filosoof Baird Callicott immers enorm veel doen voor 'de groene zaak'. De vorige paus verwees wel enkele malen naar de problematische toestand van het milieu, maar de nieuwe paus moet volgens Callicott meer doen. Zo zou hij een voorbeeld kunnen nemen aan de Dalai Lama die beklemtoont dat mens en natuur in harmonie moeten samenleven of aan Batholomeus, de 'groene patriarch' bij de orthodoxen. Die verklaarde in 1997 dat iemand die het milieu schade berokkent, een zondaar is. De patriarch kreeg voor al zijn inspanningen in 2002 trouwens de prestigieuze Sophie Milieuprijs. Het katholieke geloof en het milieu verzoenen is volgens sommigen echter nog niet zo makkelijk. De Amerikaanse hoogleraar Eric Woodrum wees bijvoorbeeld op een problematische passage uit het genesisverhaal (9:3) die de menselijke dominantie op aarde mogelijk kan rechtvaardigen: "Al wat zich roert, dat levend is, zij u tot spijs; Ik heb het u al gegeven, gelijk het groene kruid."

Milieubox

Genetische manipulatie krijgt klappen in India

De Indiase regering zal geen licenties toekennen voor de commerciële productie van drie vormen van genetisch gemanipuleerd katoen. Die beslissing kwam er na hevige protesten van verschillende NGO's en wetenschappelijk onderzoek dat de productiviteit van genetische manipulatie in twijfel trok. Een driejarige studie wees immers uit dat lokale boeren in India beter niet-gemanipuleerd zaad blijven gebruiken: de gemanipuleerde versie bleek 30% minder productief.

Recycleren op bovenste trede

Het recycleren van papier is nog steeds voordeliger dan het hergebruik van kranten om er energie mee te produceren. Dat blijkt uit een studie aan de universiteit van Helsinki. Als brandstof zijn oude kranten in bepaalde opzichten behoorlijk interessant, maar financieel blijkt het systematisch gebruik van kranten als brandstof niet haalbaar. Toeval of niet: de Finse papierindustrie doorgaat inmiddels een grote crisis met een nooit eerder geziene staking onder de arbeiders. Geen papier, geen recyclage natuurlijk ...

Wereldbank onder vuur

De Wereldbank steunt het verdwijnen van de laatste bossen op aarde. Dat verklaarden althans een aantal NGO's zoals de World Rainforest Movement en de Rainforest Foundation in een recent rapport. Vooral in het Braziliaanse Amazonewoud en in Indonesië gaat de Wereldbank volgens dat rapport haar boekje te buiten. Ook het gebrek aan transparantie naar het publiek wordt aangeklaagd. "Ondanks vroegere beloften, blijft de Wereldbank bijdragen tot het verdwijnen van het regenwoud", aldus Richard Carrere van de World Rainforest Movement.

Duizenden Europeanen vluchten voor het weer

Binnen afzienbare tijd zou het centrum van Europa wel eens overbevolkt kunnen raken door de klimaatsverandering. Dat verklaarde het European Environment Agency vorige maand. De Noord-Europeanen zullen zuidwaarts trekken om de ijzige koude te ontvluchten. De Zuid-Europeanen zullen dan weer de benen nemen voor zware mediterrane droogten. Daarnaast worden zware overstromingen verwacht in het centrum van Europa.

Verstedelijking Oost-Azië catastrofaal

De groeiende verstedelijking vormt een zware bedreiging voor de volksgezondheid in Oost-Azië. Lucht- en watervervuiling nemen er volgens de Wereldbank schrikbarend toe. Vervuild water doodt in de regio bijna 500 000 kinderen per jaar. Luchtvervuiling is in China alleen al goed voor 50 000 voortijdige sterfgevallen. "De economie groeit, maar de faciliteiten blijven achterwege", verklaart de Wereldbank.

Gigantische snelweg door Braziliaans Amazonewoud

De Braziliaanse regering is van plan een nieuwe snelweg door het Amazonewoud aan te leggen. De krakkemikkige BR163 - die nu al door het Amazonewoud loopt - zal vervangen worden door een modernere en grotere snelweg met een lengte van maar liefst 1.700 km. Een snelweg met andere woorden van Brussel tot Madrid! De snelweg zal grote economische voordelen hebben doordat het transport van allerhande goederen vergemakkelijkt zal worden. De truckers zijn dus blij, maar de milieuactivisten misnoegd. Zij zien het als een zoveelste aanslag op het Amazonewoud. Ondertussen verklaarden de Braziliaanse regering wel met enige trots dat een tiental illegale houthakkers werd opgepakt. De Braziliaanse president Lula da Silva staat dan ook onder zware druk, omdat hij er het afgelopen jaar niet in is geslaagd om de problematische ontbossing van het regenwoud tegen te gaan.

VN wil insecten milieuvriendelijker bestrijden

De Verenigde Naties hebben zich vorige maand tijdens een speciale bijeenkomst in Uruguay gebogen over het probleem van schadelijke insectenbestrijders. Sommige pesticiden die op de zwarte lijst staan worden nog wel gebruikt bij uitzonderlijke plagen. Zo wordt DDT nog steeds gebruikt om malariamuggen in Zuid-Afrika te bestrijden. In Australië worden dan weer ongeoorloofde middelen ingezet om termieten te doden. Het WWF pleit er ondertussen voor dat een aantal nieuwe pesticiden ook op de zwarte lijst geplaatst worden. "Als het telkens vijf tot tien jaar duurt vooraleer er iets op de lijst bijkomt, gaan we de strijd verliezen", aldus Clifton Curtis van WWF.

Conferentie ecotoerisme geeft voorbeeld

In het Amerikaanse Maine wordt in september de eerste conferentie over ecotoerisme in Amerika gehouden. Niet zo bijzonder, zal u misschien denken. Toch staan de organisatoren voor een bijzonder initiatief. Ze zullen immers berekenen hoeveel energie de driedaagse conferentie in totaal zal verbruiken en vervolgens zullen ze evenveel duurzame energie aankopen, afkomstig van een windmolenpark in Dakota. In de berekening wordt onder andere rekening gehouden met de plaatselijke elektriciteits-tarieven, de grootte van het gebouw waar de conferentie plaatsvindt, de afstanden die de gasten per auto moeten afleggen ... "We want to set an example", aldus de organisatoren.

Inuit-leidster wint Sophie Milieuprijs

De Canadese Inuit Sheila Watt-Cloutier heeft dit jaar de befaamde Sophie Milieuprijs gewonnen. De Noorse commissie die de prijs toekende, looft de 51-jarige Watt-Cloutier voor haar inspanningen om de gevolgen van de klimaatsverandering aan de mensen duidelijk te maken. Watt-Cloutier neemt het in het bijzonder op voor de levenswijze van de Inuit die door de opwarming van de aarde bedreigd wordt. "Als er één plaats is waar de opwarming van de aarde zich laat voelen, dan is het wel waar wij leven. Doe er iets aan!" Met die boodschap gaat Watt-Cloutier sinds enkele jaren de hele wereld rond. Watt-Cloutier, afkomstig uit het noorden van Quebec, is voorzitter van de Inuit Circumpolar Conference. Deze organisatie werd opgericht in 1997 en vertegenwoordigt meer dan 150.000 Inuit. De Sophieprijs, zoals de prijs in het Noors heet, werd voor het eerst toegekend in 1997. Het was een initiatief van de Noorse filosoof-auteur Jostein Gaarder (De keuze van Sofie) en diens vrouw. Vorig jaar won de latere Nobelprijswinnares voor de Vrede Wangari Maathai de Sophie prijs. Wordt Sheila Watt-Cloutier de volgende?

De Europese grondwet: goed of slecht

In tegenstelling tot vele andere Europese landen, zorgt de Europese grondwet bij ons voor heel weinig beroering. Of dat, zoals sommige politici hoogmoedig verkondigen, betekent dat een meerderheid van de Belgen achter die grondwet staat, durven wij niet beweren. Mocht bij ons het volk zelf de kans krijgen om daarover zijn zeg te doen, dan zou de Belgische opinie wellicht niet zoveel verschillen van die in Frankrijk, Nederland of Luxemburg. Er net over, of er net onder dus.

Nochtans bepaalt Europa vandaag al een groot deel van ons leven. Ook, en vooral, op het vlak van het milieubeleid. Is die grondwet voor het milieu dan een goede zaak? Of moeten wij als milieubeweging zeggen: liever niet. We gaan op zoek naar een haast ... onvindbaar antwoord.

Toch even vooraf. De Europese grondwet is een meer dan vuistdikke turf, en vooral in Frankrijk was dat voor sommigen al een reden om neen te stemmen. Veel te complex en dus onbegrijpelijk. Toch is die grondwet niet zoveel meer dan het samenrapen en ordenen van de bestaande verdragen die de

voorbijge decennia tot stand kwamen. Die wirwar aan bepalingen werd dus vertaald in een logischer geheel. Wat op het vlak van milieu dus ook wil zeggen dat de nieuwe grondwet niet minder te bieden heeft dan wat vandaag op dat vlak bestaat. Maar eigenlijk ook niet veel meer ...

Meer Europa

Wanneer een meerderheid van de Fransen en de Nederlanders tegen de Europese grondwet stemt, betekent dat nog niet dat die meerderheid zich tegen Europa kant. Of tegen een sterk Europa. Voor sommigen zorgt deze

slecht voor het milieu?

grondwet misschien nog voor te weinig Europa, of voor een verkeerde invulling van dat Europa.

Wanneer we in de milieubeweging enige navraag doen, behoren alvast de milieubeschermers in grote getale tot die laatste categorie. 'Wij' hebben Europa nodig. Milieubeschermers houden van Europa. En ze willen meer Europa. Maar voor de ene betekent dat dat we de voorliggende grondwet moeten steunen, voor de andere zorgt deze grondwet dan weer voor een verkeerde invulling van onze Europese droom. Met deze constitutie gaan we er volgens de ene op vooruit, voor de andere betekent het een stand-still en volgens een derde categorie milieubeschermers krijgen we een te liberaal, te economisch en te weinig sociaal gericht Europa.

Vlaamse milieubeweging

Bij de Vlaamse en Waalse milieuverenigingen valt er over die grondwet nochtans nauwelijks een standpunt te rapen. Ook in de bladen van de verschillende verenigingen wordt er niet over de grondwet gerept. Dat heeft natuurlijk veel te maken met het in ons land ontbreken van een maatschappelijk debat over die grondwet. Bij ons beslist het volk niet via een referendum, maar via haar vertegenwoordigers in het parlement. Maar het heeft ook te maken met onder andere het Europees Milieubureau, de Europese koepel van de milieubeweging, dat het debat wél op de voet heeft gevolgd. Ook Birdlife International, de internationale natuurbehoudsorganisatie waarvan Natuurpunt de Vlaamse 'poot' is, is in de aanloop naar deze grondwet voor verbeteringen in de weer geweest. Zo vinden we op de webstek van Natuurpunt een bericht van 11 november 2003: "De milieubeweging lanceerde een voorstel voor de vergroening van de Europese ontwerp grondwet. Woensdag kregen we te horen dat de Italiaanse landbouwminister de BirdLife-voorstellen voor de vergroening van de landbouwartikelen kon steunen. Op voorwaarde dat ook andere landbouwministers die wil te kennen

geven. We hebben minister Ludo Sannen met aandrang gevraagd dit op de agenda van de volgende Landbouwradaad te plaatsen. Het dossier is ook aangekaart bij de federale leefmilieuminister Freya Van den Bossche." Veel heeft dat toen wellicht niet opgeleverd, want het landbouwbeleid is een teer milieupunt gebleven. Want meer dan in de milieubepalingen zelf, is het schoentje blijven knellen in het landbouwluik van de Europese grondwet.

Nederland voor ...

In Nederland is het maatschappelijk debat wél gevoerd, en is ook de milieubeweging door het thema 'enigszins' beroerd. Maar dat wil ook bij onze noorderburen nog niet zeggen dat de milieubeweging een eenduidig standpunt heeft. Integendeel, geen enkele milieuvereniging heeft zich echt voor of tegen uitgesproken. Individuele kopstukken van de milieubeweging deden dat wel. Zo toont Ralph Hallo van de Stichting Natuur en Milieu zich wél een duidelijke voorstander van de grondwet. Hallo is Europaspecialist bij de Nederlandse evenknie van Bond Beter Leefmilieu, en hij is ook voorzitter van het Europees Milieubureau. Hij verwijst bij het verdedigen van de grondwet vooral naar het verleden, waarin Europa altijd al in grote mate bepalend is geweest voor het natuur- en milieubeleid in de lidstaten. "Tegenstanders van de grondwet zouden niet moeten vergeten dat dankzij de EU het niveau van milieu- en natuurbescherming in de hele EU veel hoger is. Het is de habitatrichtlijn die boren in de Waddenzee verhindert en de richtlijn over luchtkwaliteit die de gezondheid beschermt. Politics is the art of the possible. Het is onwaarschijnlijk dat 'nee aan de grondwet' een impuls is voor iets beters," laat Hallo noteren in Terra, het magazine van zijn eigen Stichting. "De belangrijkste winst van de grondwet is dat alle Europese milieu- en natuurbepalingen overeind zijn gebleven of versterkt. Duurzame ontwikkeling is vastgelegd als centrale doelstelling

en de integratie van milieueisen in alle beleidsterreinen is verplicht."

Vera Dalm, directeur van de in principe wat radicalere Vereniging Milieudefensie, tapt uit een aanverwant vaatje. "Ik beoordeel de grondwet niet op milieu, maar op zijn democratische gehalte. Nu is de EU een gedrocht. De grondwet zet een stap in de goede richting, al krijgt het europarlement nog niet alle instrumenten die een nationaal parlement wel heeft. Ik ben niet onder de indruk van argumenten over het neoliberale karakter van de grondwet. Het gaat uiteindelijk om concreet beleid. Een term als sociale markteconomie kun je marxistisch en liberaal invullen."

... en tegen

Wanneer Ralph Hallo aan zijn pro-verhaal nog even toevoegt dat hij "de afkeer van de nadruk op economie wel begrijpt", zit hij plots heel dicht in de buurt van de tegenstanders. Die beoordelen de grondwet immers niet zozeer op haar specifieke milieukwaliteit, maar in haar algemeenheid. Eén van die hartgrondige tegenstanders is Jaap Dirkmaat, de voorzitter van de vereniging Das en Boom. Hij noemt de voorliggende grondwet zonder omwegen een verlengstuk van de economie. "De EU moet zich bezighouden met dingen die door de economie dreigen onder te sneeuwen en die Europa bijzonder maken: landschappen, steden, architectuur, talen, dialecten. Maar de woorden 'natuur' en 'landschap' komen in de grondwet niet voor en 'milieu' alleen als verlengstuk van de economische ontwikkeling. Het kleinschalige Ierse landschap met muurtjes en heggetjes wordt met Europese subsidies omgeploegd en vervolgens met subsidie weer braak gelegd. Vervolgens worden er gesubsidieerde schapen op losgelaten. Europees erfgoed naar de donder, lekker verdiend en niets geproduceerd." En om die en veel andere redenen heeft Jaap Dirkmaat half juni met de meerderheid der Nederlanders ongetwijfeld tegen de grondwet gestemd.

Drie 'groene' verhalen, en drie keer een ander verhaal. Dirkmaat is tegen, Hallo is voor omwille van milieuredenen en Dalm is dat ook, maar dan omwille van democratische redenen. En we kunnen ons hierbij ook niet van de indruk ontdoen dat deze keuze niet alleen geïnspireerd wordt door de voorliggende grondwet. Ons lijkt het standpunt ook een onderliggend gevoel ten opzichte van Europa in het algemeen te verbergen.

Europees Milieubureau

Erg eenduidig is dat dus allemaal niet, en dus gaan we uiteindelijk toch maar te rade bij het Europees Milieubureau. Dat EEB (European Environmental Bureau) is een absolute voorstander van Europa, dat staat buiten kijf. En het EEB is ook over de Europese grondwet overwegend positief. We citeren even: "De inhoud van de grondwet biedt belangrijke mogelijkheden voor de milieubeweging. Het verhoogt de mogelijkheden voor duurzame ontwikkeling zowel binnen de Unie zelf als in haar relaties met andere landen en werelddelen. De grondwet bepaalt ook in welke gevallen de EU de Conventie

van Aarhus moet respecteren, wat belangrijk is voor de 'participatieve democratie'. Op milieuvlak verliezen we dus niet, en op het vlak van inspraak en participatie gaan we er een stuk op vooruit. Knelpunten blijven wel Euratom en het landbouwbeleid. Ook had het EEB liever meer horizontale integratie van het milieubeleid gezien en hadden de garanties op democratie en participatie gerust nog wat sterker mogen zijn.

10 punten

Het EEB brengt zijn oordeel over de grondwet in een tienpuntenanalyse onder. In zijn eerste punt vindt het Milieubureau de doelstellingen zowel qua milieu als qua duurzame ontwikkeling voldoende. Ook algemene milieubeleidsprincipes als 'de vervuiler betaalt' en het 'voorzorgsprincipe' werden ongewijzigd in de tekst opgenomen. Oordeel: positief. Zowel in het landbouwbeleid als in het transportbeleid zijn de milieuobjectieven onvoldoende opgenomen. Wat nog niet wil zeggen dat deze sectoren niet onder de algemene milieubepalingen vallen, en bijgevolg vindt het EEB dat

euvel niet onoverkomelijk. In het energiehoofdstuk zijn de milieudoelstellingen wél opgenomen. Al bij al dus ook niet zo slecht.

Het derde luik van het EEB-oordeel behandelt democratie en transparantie. De vermelding van participatieve democratie mag dan een beetje vaag zijn, ze is toch heel belangrijk want ze biedt tal van mogelijkheden. Ook de mogelijkheid dat 1 miljoen burgers aan de Commissie kunnen vragen een voorstel van richtlijn in te leiden wordt door het EEB sterk geapprecieerd. Ook de uitbreiding van de toegang tot informatie en de verplichting voor de Commissie om haar beleid voldoende transparant te maken kunnen op EEB-bijval rekenen. Slotsom: positief.

Toegang tot het gerecht

Dat het medebeslissingsrecht van het Europees parlement fors werd uitgebreid, zoals de controle over het integrale budget - inclusief het landbouwbudget - krijgt een positief oordeel van het EEB.

Dat de grondwet de unanieme besluitvorming die nodig is voor de aanvaarding van fiscale (milieu)instrumenten

ongewijzigd laat, wordt terecht negatief beoordeeld.

De grondwet zet de deur van het Europese Hof van Justitie voor milieugroepen voor de allereerste keer op een kier. Die opening is uitermate positief, maar ze is uiteraard nog veel te klein.

Het mensenrechtencharter is volledig overgenomen in de grondwet en heeft als dusdanig bindende kracht. Milieurechten horen daar niet meteen bij, en het is onduidelijk in welke mate die hierin kunnen en zullen worden meegenomen.

Dat de nationale parlementen meer rechten hebben om Europese initiatieven naast zich neer te leggen is een perfecte toepassing van het subsidiariteitsprincipe, al vreest het EEB wel dat dit (te) vaak tegen milieumaatregelen zal worden gebruikt.

Atoomenergie

Als negende punt haalt het EEB het Euratomverdrag aan. In mei 2003 protesteerde Greenpeace in Brussel nog tegen de opname van het verouderde, voorbijgestreefde Euratomverdrag uit 1957 in de nieuwe grondwet. Opgenomen is dat oude verdrag niet, maar het is wel aan de grondwet toegevoegd. Waardoor meteen afbreuk wordt gedaan aan het energiebeleid, dat in deze grondwet ruimschoots aanwezig is en op een behoorlijk vernieuwende en ecologische leest is geschoeid. Euratom staat immers voor een eenzijdige visie op atoomenergie. Dat het Euratomverdrag niet in de grondwet is opgenomen is dus positief, dat het naast de grondwet blijft bestaan is negatief, en dat landen er nu makkelijker kunnen uitstappen is dan weer positief. Toch moet het Euratomverdrag dringend worden herzien, zegt het EEB.

En tot slot stemt het het EEB tevreden dat de rol van Ecosoc (European Economic and Social Committee) in de grondwet niet werd uitgebreid.

EEB zegt ja!

De aandacht voor milieuthema's in de Conventie en de daaruit voortvloeiende grondwet was klein, de klemtonen en prioriteiten lagen elders. Toch bleven alle bepalingen inzake milieu en duurzame ontwikkeling uit de vroegere verdragen stevig overeind. Maar er werden

terzake wel te weinig stappen vooruit gezet. Maar dat wordt voor het EEB gecompenseerd door de stappen vooruit op het vlak van burgerrechten, participatieve democratie, transparantie van het beleid en de macht van de nationale parlementen, die allemaal voordelen kunnen opleveren voor milieubescherming en duurzame ontwikkeling. En dus krijgt de Europese grondwet een 'ja' van het Europees Milieubureau.

Vlaamse politiek over milieu en Europa

"De mensen willen dit Europa niet," zegt Vlaams parlements lid Eloi Glorieux (Groen!). Daarom legde hij eind juni in het Vlaams Parlement een resolutie neer om de Vlaamse politieke wereld op te roepen tot het nemen van een initiatief, samen met de andere regio's en landen. "Dit voorstel van resolutie wil een aanzet zijn naar een snel initiatief van die landen die wél vooruit willen gaan met Europa. Vlaanderen, samen met de andere overheden in dit land, moet een voorttrekkersrol spelen," meent Glorieux. "Vlaanderen moet duidelijk maken dat het overtuigd is van een sterk sociaal Europa. Precies om die reden moeten we het maatschappelijke debat durven aangaan én moeten we resoluut een sterker Europa afdwingen," aldus nog Eloi Glorieux. Ook zijn partijgenoot en Europees parlements lid Bart Staes pleit als doorgewinterde Europeaan voor een sterk Europa. Zij reppen echter met geen woord over het milieuaspect, en een kleine zoektocht op de partijwebsite leverde helemaal niets op. Van een Europese grondwet geen spoor ... Wat betekent dat ofwel hun zoekmachine niet deugt, ofwel dat er op hun site niets over die grondwet staat.

Geen milieu ...

Hetzelfde geldt voor de Vlaamse liberalen. We zeggen niet dat zij over de grondwet geen standpunt hebben - dat de VLD volkomen voor is, is geen geheim - maar de grondwet is alvast niet belangrijk genoeg om er op de site iets over te vertellen. Op de sp.a-site vinden we wél standpunten over de grondwet. Die partij is voor, en dan vooral omdat de grondwet een sterk sociaal luik zou bevatten. Over de invulling van het

milieuluik doet de sp.a geen uitspraak: daarvoor wacht ze de praktijk af. "Hoe de Europese machthebbers dit zullen invullen, zal sp.a met een kritisch oog bekijken. Europa moet staan voor meer jobs, een proper milieu, een sterke economie, meer levenskwaliteit, meer veiligheid, degelijk onderwijs en een betere gezondheidszorg. Voor minder gaan we niet."

Bij de CD&V toonde voorzitter Vandeurzen zich zwaar ontgoocheld na het Franse "non", maar in zijn toen verspreide mededelingen zochten we tevergeefs naar een woordje dat op milieu kan lijken. De zichzelf heel erg pro-Europees noemende NV-A ten slotte, laat op haar site zelfs ruimte voor een debat over Europa, en stelt daarbij onder andere de vraag of de grondwet nog moet worden geratificeerd. Niemand van de participanten gaat daar echter op in, en over milieu vinden we in alle standpunten terzake ook nauwelijks iets terug. Spirit toont zich een kritische voorstander van de voorliggende Europese grondwet, en toont dat ook op de partijwebsite. Maar ook daar hebben we vruchteloos gezocht naar het milieuthema. En tot slot de Vivantstek. Ook daar geen standpunt over de grondwet, op het discussieforum (het 'café') wel een vlamme tekst tegen de voorliggende grondwet ...

Ja of nee?

En mocht je van ons enig advies verwachten mocht er in België toch een referendum komen? Wel, vergeef het ons, we weten het eerlijk gezegd zelf niet meer zo best. Al zou die twijfel in een stembokje misschien toch een ja opleveren ...

● **Steven Lepez**
student communicatiebeheer-
journalistiek
Stef Boogaerts
hoofdredacteur Milieurama
Foto's: Heidi Gelders (Mana)

COMFORT_{STORIES}

Een coherent bouwkundig concept
wint de "EnergieAward"

Bij het ontwerp van deze gezinswoning werd door de opdrachtgevers en de architect grondig nagedacht over een goed thermisch comfort in zomer- en wintercondities, een goede kwaliteit van de binnenlucht en een optimaal visueel comfort.

De woning is een houtskeletbouw met streek-eigen larijs. Om het thermische comfort te realiseren werd de volledige "buitenschil" (dak, wanden, vloer) geïsoleerd met 14 cm rotswol. Bij narekenen voldoet de woning aan K40, in mensentaal betekent dit een uitermate perfecte isolatie. De jury was dan ook unaniem van oordeel dat dit een voorbeeldproject is en kent de EnergieAward toe omwille van de coherentie van het bouwkundig concept.

Rockwool is dan ook uitermate fier dit project mee te helpen realiseren en de eigenaars het comfort van perfecte isolatie te bieden.

ROCKWOOL®
BRANDVEILIGE ISOLATIE

TAKING CARE OF COMFORT

www.rockwool.be